

Susann Andersen

Vennskap og fellesskap

En kvalitativ studie av kvinner med
migrasjonsbakgrunn i Norge

Masteroppgave i Likestilling og Mangfold
Veileder: Pricilla Ringrose og Mari Haugaa Engh
Juni 2020

Susann Andersen

Vennskap og fellesskap

En kvalitativ studie av kvinner med
migrasjonsbakgrunn i Norge

Masteroppgave i Likestilling og Mangfold
Veileder: Pricilla Ringrose og Mari Haugaa Engh
Juni 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for tverrfaglige kulturstudier

Kunnskap for en bedre verden

Læringsmål

Læringsutbytte

Masterstudiet i likestilling og mangfold har tre hovedmål:

- Kvalifisere kandidatene til avansert arbeid relatert til kjønns-, likestillings- og mangfoldsproblematikk i næringsliv og offentlig virksomhet, i utredningsarbeid, i administrasjon, politikktutvikling, kunnskapsledelse og forskning
- Kvalifisere kandidatene til å utføre systematiske undersøkelser gjennom kritisk tenking og analyse, og å kunne trekke kvalifiserte konklusjoner
- Gi kandidatene inngående kunnskaper om sentrale teorier, begreper og analysemåter i tverrfaglige kjønnsstudier.

Kunnskaper

Kandidaten har:

- avansert kunnskap om det tverrfaglige kjønnsforskningsfeltets sentrale teorier, debatter og kontroverser
- spesialisert innsikt i så vel historiske som samtidige endringsprosesser knyttet til likestilling og mangfold i det norske samfunnet, i lys av internasjonale og globale kontekster
- kunnskap på høyt nivå om hvordan kjønn som sosial og symbolsk kategori kan virke sammen med andre sosiale og symbolske kategorier og fenomener.

Ferdigheter

Kandidaten kan:

- identifisere og arbeide selvstendig med praktiske og teoretiske problemer knyttet til likestilling og mangfold i konkrete samfunnsmessige sammenhenger
- vurdere og benytte relevante metoder og teorier for undersøkelse og analyse av kjønn og eventuelt andre sosiale kategorier i spesifikke empiriske problemstillinger på en selvstendig måte
- analysere og forholde seg kritisk til problemstillinger knyttet til forståelser av kjønn, likestilling og mangfold på ulike samfunnsarenaer og derigjennom se og anvende flere tilnæringsmåter

Generell kompetanse

Kandidaten kan

- gjennomføre et selvstendig, avgrenset forsknings- og utredningsarbeid i tråd med gjeldende forskningsetiske normer
- anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder i tverrfaglig dialog med andre eksperter
- formidle resultater av eget faglig arbeid muntlig og skriftlig på en selvstendig måte både til eksperter og allmennhet

Sammendrag

I denne oppgaven undersøker jeg kvinner med migrasjonsbakgrunn sine opplevelser og erfaringer knyttet til vennskap og fellesskap og belyser de utfordringer og muligheter kvinnene møter med tanke på å bygge og opprettholde fellesskap i Norge. Jeg benytter meg av en kontekstuell tilnærming ved å undersøke fellesskap i lys av et tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap. Følgende problemstilling er formulert: Hvilke erfaringer med, og perspektiver på, vennskap og fellesskap har kvinner med migrasjonsbakgrunn i Norge? Andre spørsmål jeg stiller er: Hvordan presenteres «Internasjonal Kvinnegruppe» i lokalsamfunnet? Hvordan forstår kvinnene IKG, og hvordan beskriver de sitt eget forhold til gruppen? Hvilke utfordringer og muligheter møter kvinnene med tanke på å bygge og opprettholde vennskap og fellesskap i Norge?

For å svare på denne problemstillingen har jeg valgt å ta utgangspunkt i et frivillig tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap. Oppgaven baserer seg på kvalitative intervjuer av sju kvinner med migrasjonsbakgrunn som ble rekruttert via det jeg kaller «Internasjonal Kvinnegruppe» (IKG). IKG har samlinger annenhver uke med stor variasjon og bredde i aktiviteter, med temakvelder, turer i nærområdet og matlaging. IKG fremstår som et lavterskeltilbud hvor kvinnene deltar når de selv ønsker, uten særlige forpliktelser. Gruppen stikker seg ikke ut fra lignende tiltak. Med dette referer jeg til de ulike treffstedene rundt om i Norge som ønsker å fremme internasjonale kvinnefellesskap. Datamaterialet presenteres i to analysekapitler, gjennom teoretiske innfallsvinkler som inkluderer sentrale teorier om fellesskap, sosial kapital og sosiale nettverk.

I det første analysekapitlet ser jeg på hvordan «Internasjonal Kvinnegruppe» presenteres i lokalsamfunnet før jeg løfter frem kvinnenes motivasjon for deltakelse. Videre undersøker jeg de spenninger som oppstår rundt gruppens mål og de opplevelser som fremkommer i beskrivelsene fra kvinnene. Et viktig funn i dette kapitlet er at IKG har vært en viktig arena for mange, på tross av at mange likevel sliter med ensomhet og manglende nettverk. På tross av dette fører likevel deltakelse i IKG til økt sosial kapital - ved at de får tilgang til informasjon og utstrakte nettverk de ikke ville hatt tilgang til på egenhånd.

I neste analysekapitel undersøker jeg utfordringer og muligheter kvinnene møter på i prosesser rundt dannelsen og opprettholdelsen av vennskap og fellesskap. Funn i dette kapitlet viser til viktigheten av gjensidighet, tillit, veiledning og støtte som grunnelementer i det som oppfattes som et sterkt vennskap. Videre belyses det at integrasjon ikke bare omhandler samfunnsdeltakelse, jobb, arbeidsliv, utdanning og idrett, men at det i stor grad også handler om vennskap kontakt og relasjoner.

Abstract

In this paper, I examine the experiences of women with a migration background with a focus on friendship and network building to highlight the challenges and opportunities women face in building and maintaining networks in Norway. I use a contextual approach by examining network building in the light of a voluntary organization aimed at promoting international women's communities. The following research question was addressed: What experiences and perspectives on friendship and networks do women with a migrant background in Norway have? Other questions I ask are: How is the 'International Women's Group (IKG) presented in the local community? How do women understand IKG, and how do they describe their own relation to the group? What challenges and opportunities do women face in building and maintaining friendships and networks in Norway?

To answer this question, I have chosen to focus on a voluntary organization that promotes international women's communities. This thesis is based on qualitative interviews of seven women with a migration background who were recruited through what I call the 'International Women's Group' (IKG). IKG holds meetings every other week with great variety and breadth of activities, including themed evenings, tours in the local area and cooking. IKG is as a low-threshold service where women participate whenever they want, without any special obligations. The group is typical of this type of organization. By this I refer to the various meeting places around Norway aimed at promoting international women's communities. The data is presented in two analytical chapters, through theoretical approaches that include key theories on networking, social capital and social networks.

In the first analysis chapter, I look at how 'International Women's Group' is presented in the local community before I highlight the women's motivation for participating in it. Next, I examine the tensions that arise around the group's goals and the experiences that emerge in the women's descriptions. An important finding in this chapter is that IKG has been an important arena for many, despite the fact that many still struggle with loneliness and lack of networks. Despite this, participation in IKG nevertheless leads to increased social capital, by providing access to information and extensive networks they would not have had access to on their own.

In the next analysis chapter, I explore the challenges and opportunities women face in the processes of forming and maintaining friendships and networks. The findings in this chapter point to the importance of reciprocity, trust, guidance and support as basic elements in what is perceived as a strong friendship. Furthermore, it is emphasized that integration is not just about participation in society, jobs, working life, education and sports, but also to a large extent about friendship, contact and relationships.

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært en interessant og berikende prosess hvor jeg har lært en hel masse, også om meg selv. Covid-19 gjorde at våren og innspurten ble veldig annerledes fra det jeg hadde sett for meg – jeg skal ikke legge skjul på at det har vært krevende å fullføre i en så uvanlig tid. Men jeg kom i mål! Det er flere som har hjulpet meg hit og de fortjener i høyeste grad en takk.

Først og fremst vil jeg rette en takk til alle mine informanter som har åpnet seg for meg og delt raust av sine tanker og erfaringer, uten dere ville ikke denne oppgaven vært mulig.

En hjertlig takk til veilederne mine Pricilla Ringrose og Mari Haugaa Engh for alle tilbakemeldinger og støtte. Deres solide faglige innsikt, kritiske blikk og oppmuntring ville jeg ikke vært foruten. Dere hadde tro på meg når jeg selv ikke hadde det og dere hjalp meg å se hele bildet når jeg hang meg opp i små detaljer.

Takk til STK på UiO som tok meg i mot med åpne armer og ga meg lesesal plass – det var hyggelig så lenge det varte! (Ettersom Covid-19 brått sørget for lukkede dører)

Takk til mine medstudenter på KULT, til tross for at jeg flyttet fra Trondheim til Oslo er jeg takknemlig for den digitale kontakten vi hadde. Takk for all støtte og oppmuntring. Dere er en fin gjeng!

Jeg vil også gjerne takke de ansatte på KULT for to fine år, jeg har lært så mye! I tillegg er jeg veldig takknemlig for at dere fulgte oss opp med flere digitale «Kaffeprat»-møter over Teams da coronapandemien snudde hverdagen og verden på hodet.

Takk til Erik Nodland for korrekturlesing og takk til Mads Solheim for faglige innspill.

En stor takk til familie, svigerfamilie og venner, takk for at dere alltid stiller opp. Takk spesielt til mamma og pappa, dere er helt fantastiske.

Tilslutt vil jeg takke min kjære samboer Edvard, takk for all hjelp og takk for å gi meg rom og ro til å skrive masteroppgaven hjemmefra i leiligheten vår på Fredensborg.

Susann Andersen
Oslo, juni 2020

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	1
1.1 FRIVILLIGE TILTAK SOM ARENA FOR FELLESKAP.....	2
1.2 BAKGRUNN FOR TEMA	2
1.3 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	3
1.4 TIDLIGERE FORSKNING	3
1.5 OPPGAVENS OPPBYGNING	4
2 TEORETISKE INNFALLSVINKLER	5
2.1 DET SOSIALE BEHOVSTRIANGELET	5
2.2 FELLESKAP SOM INTEGRASJON	6
2.3 SOSIALE NETTVERK	6
2.4 SOSIAL KAPITAL	7
3 METODE	9
3.1 KVALITATIV METODE	9
3.1.1 <i>Individuelle intervjuer</i>	9
3.1.2 <i>Rekruttering av informanter</i>	10
3.1.3 <i>Beskrivelse av informanter</i>	10
3.1.4 <i>Innsamling av materiale</i>	11
3.1.5 <i>Intervjuguide</i>	12
3.2 ANALYSEARBEID	12
3.3 ETISKE REFLEKSJONER	13
3.4 OPPSUMMERING	14
4 KVINNEFELLESKAP	15
4.1 INTERNASJONAL KVINNEGRUPPE – IKG.....	15
4.2 MØTEPlassen: ET KALDT YTRE MED ET VARMT INDRE	17
4.3 PERSONLIG MOTIVASJON OG MØTET MED IKG	17
4.4 AKTIVITETER I IKG	23
4.5 OPPSUMMERING	26
5 VENNSKAP	27
5.1 DANNELSE AV VENNSKAP.....	27
5.2 KJENNSKAP TIL VENNSKAP: DET GODE, DET DÅRLIGE OG DET FRAVÆRENDE.....	29
5.2.1 <i>Det gode vennskapet</i>	29
5.2.2 <i>Det dårlige vennskapet</i>	31
5.2.3 <i>Det fraværende vennskapet</i>	33
5.3 VENNSKAP PÅ TVERS AV GENERASJONER.....	34
5.4 OPPSUMMERING	36
6 AVSLUTNING	37
6.1 KONKLUSJON	37
6.2 OPPGAVENS BEGRENINGER OG FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	38
REFERANSER	2
VEDLEGG	6

1 Innledning

Denne masteroppgaven handler om kvinner med migrasjonsbakgrunn sine opplevelser og erfaringer knyttet til vennskap og fellesskap her i Norge. Jeg benytter meg av en kontekstuell tilnærming ved å undersøke fellesskap i lys av tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap, hvor kvinner med ulike bakgrunner deltar. Jeg spør etter deres opplevelser og erfaringer med et mål om å forstå betydningen av vennskap og fellesskap.

Migrasjon forstås som et sammensatt fenomen som består av mange ulike grupper og er noe som igangsettes av flere ulike årsaker. Dette gjør at migrasjon som forskningsfelt er både stort og komplekst. Internasjonal migrasjon er en realitet som berører, engasjerer og involverer mennesker verden over. Moderne transport har gjort det lettere, billigere og raskere for folk å flytte på seg under søken etter jobber, muligheter, utdanning og livskvalitet. Konflikt, fattigdom, ulikhet og mangel på bærekraftig levebrød kan også få folk til å forlate sine hjem for å finne en bedre fremtid for seg selv og sine familier i utlandet. For familier med få ressurser er migrasjon ofte en overlevelsesstrategi, mens for familier med flere ressurser vil migrasjon i større grad dreie seg om karriere og/eller livsstil (Odden, 2018).

I et migrasjonshistorisk perspektiv kan nyere innvandring til Norge omtales som ulike «bølger». Hvorav den første innvandringsbølgen i hovedsak besto av enslige, arbeidssøkende menn. Tett etterfulgt av enda en bølge, der familiegjenforening var den vanligste årsaken. Flyktninger og asylsøkere har kommet til landet i en tredje innvandringsbølge (Odden, 2018). Disse «bølgene» gjenspeiles i statistikk som viser til innvandringsgrunn (SSB, 2019). Kort oppsummert har flest innvandret hit på grunn av arbeid, tett etterfulgt av familie, mens de færreste har kommet hit på grunn av flukt og utdanning. I følge SSB (2019) er det i dag nærmere 800 000 personer med innvandrerbakgrunn¹ i Norge. De representerer en heterogen gruppe, med ulik etnisk bakgrunn, utdannelsesnivå, arbeidserfaring, kjønn og sosial klasse (Haaland & Wallevik, 2016).

Norge har i en årrekke hatt høye ambisjoner for sin integrerings- og inkluderingspolitikk og et overordnet mål har vært å få innvandrere integrert inn i etablerte institusjoner (Ihle, 2008). Arbeidsdeltakelse trekkes ofte frem som «veien til integrering», dette begrunnes med at arbeidsplassen kan være en arena hvor man kan treffe venner og skaffe nettverk (Kaya, Høgmo & Fauske, 2010). Selv om arbeid løftes frem som arena for sosialt samspill viser forskning gjort av Haaland og Wallevik (2016, s. 183) at arbeidslivet ikke alltid fungerer som en arena for integrasjon før de trekker frem frivillig sektor som en inngangsport til det norske. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) omtaler frivillig sektor som en naturlig integreringsarena hvor innbyggere kan bli kjent med hverandre (Haaland & Wallevik, 2016).

¹ SSB definisjon: Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre.

1.1 Frivillige tiltak som arena for fellesskap

Frivillig sektor omfatter en rekke typer frivillig arbeid på individ-, gruppe- og organisasjonsplan og innbefatter alt fra idrettslag til religiøse foreninger (Kaya et al., 2010). Frivillig sektor og det frivillige organisasjonslivet spiller en sentral rolle i velferdssamfunnet og betegnes som «en av bærebjelkene i det norske sosialdemokratiet» (Brochmann & Rogstad, 2004, s. 315; Hagelund & Loga, 2009).

Historia om frivilligheita i Noreg er historia om korleis menneske har funne saman for å løyse arbeidsoppgåver, hjelpe kvarandre, danne felles meiningsfrontar og ha sosiale fellesskapar. Gjennom tidene har dette ført til meir eller mindre organiserte fellesskapar, og fleire og fleire menneske har blitt i stand til å organisere seg. (Meld. St 10 2018-2019)

Utdraget over er hentet fra stortingsmeldingen *Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig*, her betegnes frivillig sektor som en sosial arena som består av organisasjoner og aktiviteter som deltakerne er med på å skape og etablere selv. For mange kan frivillig sektor dekke behovet for manglende sosiale fellesskap, som for eksempel kvinnefellesskap (Ingebretsen, Thorsen & Myrvagn, 2015).

1.2 Bakgrunn for tema

Bakgrunnen for valget av temaet i denne oppgaven er min egen nysgjerrighet rundt internasjonale kvinnefellesskap og dannelse av vennskap. Med en interesse for både integrasjon og innvandring ønsket jeg å benytte meg av et kjønnsperspektiv for å undersøke kvinner med migrasjonsbakgrunn sine erfaringer rundt fellesskap og vennskap her i Norge.

Vi tenker sjelden over det, men som norske kvinner drar vi nytte av nettverkene våre hele tiden [...] Både når vi leter etter jobb, trenger kontakter til et eller annet prosjekt og rent sosialt. Vi kjenner alltid noen som kjenner noen og får tips og råd av de i nettverket rundt oss. Når du kommer som flyktning eller innvandrerkvinn til Norge, står du helt uten slike nettverk. – Sandra Tollefsen (Wikander, 2017)

Sitatet over er hentet fra en reportasje i magasinet Tara, som handler om initiativtakerne Farzaneh Aghalo og Sandra Tollefsen som står bak Sisters in Business, - en liten virksomhet som består av norske innvandrerkvinner og flyktninger med kompetanse innen alt fra matlaging til skreddersøm. Kvinnene mener at inkludering er det viktigste for å sikre integrering.

I boken *Ut av skyggene* hevder forfatter Shazia Majid at en av forutsetningene for vellykket integrering av innvandrerkvinner handler om å ha et godt kvinnettverk rundt seg. Likevel, i lys av sitatet som er gjengitt innledningsvis virker det til at det er en utfordring for kvinner med migrasjonsbakgrunn å bygge nettverk. Selv har jeg lagt merke til at det i Norge finnes en rekke treffsteder som ønsker å fremme internasjonale kvinnefellesskap. Kvinner i Sentrum, Forum Kvinner, Kvinneklubben, Kvinnegruppa, Kvinnesenteret, Kvinnekafé – kjært barn har mange navn. Et fellestrekk blant disse møteplassene er målgruppen; kvinner med migrasjonsbakgrunn.

Treffstedene beskrives gjerne som arena for aktiviteter og fellesskap – hvor en kan utvide nettverket sitt, snakke norsk og møte andre med lignende erfaringer, for å forhåpentligvis oppleve økt tilgang til ressursene i samfunnet. Dette gjorde at jeg fikk lyst til å utforske om slike kvinnefellesskap i realiteten bidrar til nettverk og vennskap for kvinner med migrasjonsbakgrunn og hva dette betyr for kvinnene som deltar.

1.3 Presentasjon av problemstilling

Jeg ønsker med mitt prosjekt å undersøke de erfaringer og opplevelser kvinner med migrasjonsbakgrunn har knyttet til vennskap og fellesskap her i Norge og den overordnede problemstillingen for masteravhandlingen lyder som følger:

Hvilke erfaringer med, og perspektiver på, vennskap og fellesskap har kvinner med migrasjonsbakgrunn i Norge?

I denne sammenhengen er det noen underliggende spørsmål som stilles:

- Hvordan presenteres «Internasjonal Kvinnegruppe» i lokalsamfunnet? Hvordan forstår kvinnene IKG, og hvordan beskriver de sitt eget forhold til gruppen?
- Hvilke utfordringer og muligheter møter kvinnene, med tanke på å bygge og opprettholde vennskap og fellesskap i Norge?

For å svare på denne problemstillingen har jeg valgt å ta utgangspunkt i en kvinnegruppe som fremmer internasjonale kvinnefellesskap. Jeg ønsker å undersøke både kvinnenens deltakelse i kvinnegruppa og deres vennsapsrelasjoner. Prosjektet baserer seg på kvalitative intervjuer av sju kvinner, utført sommeren 2019. Det er variasjon i utvalget når det gjelder alder, sivil status, opprinnelsesland og livssituasjon. Samtidig er de forent gjennom sin migrasjonsbakgrunn- og som deltakere på tiltak som har til formål å fremme internasjonale kvinnefellesskap. I det store bildet kan studien forstås som et bidrag til integrasjonsfeltet i krysningen mellom individ og samfunn.

1.4 Tidligere forskning

Med denne studien ønsker jeg å studere betydningen av vennskap og fellesskap blant kvinner med migrasjonsbakgrunn, gjennom kontekstuell tilnærming ved å utforske fellesskap i lys av tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap. Jeg vil i det følgende presentere noe av forskningen jeg har orientert meg rundt.

Det finnes en del forskning på migranter og sosiale nettverk i en vertslandkontekst. Et tema som går igjen er hvilke utfordringer de møter på i vertslandet som følge av deres migrasjonsbakgrunn. Tidligere studier av *Levekår blant innvandrere i Norge* viser at innvandrere oftere føler seg mer ensomme enn befolkningen som helhet (Vrålstad & Wiggen, 2017). Spesielt ensomme er kvinner med innvandrerbakgrunn og Nortvedt, Lohne, Kumar og Hansen (2016) trekker frem at følelsen av ensomhet forsterkes av det å ikke føle seg tilstrekkelig og nyttig i en samfunnskontekst. En studie utført av Djundeva og Ellwardt (2019) viser at migrasjon utgjør en spesielt høy risikofaktor for ensomhet, fordi det å bosette seg i et nytt land krever at migranter oppretter nye relasjoner til venner (til tider også med en partner) i vertslandet. Min studie inneholder eksempler som belyser dette, hvor kvinnene forteller om vanskeligheter knyttet til det å danne vennskap her i Norge og hvordan dette fremmer følelsen av ensomhet.

Sammenhengen mellom sosiale nettverk og helse bredt utforsket og (Fyrand, 2005) viser til Alcalay (1983) sitt bidrag som konkluderer med at helse har sammenheng med blant annet tilgjengeligheten til støttende kontakter. En arena for støttende kontakter er frivillig sektor og det foreligger en del forskning på at deltakelse i frivillige organisasjoner bidrar til økt sosial kapital og sosiale nettverk (Kindler, Ratcheva & Piechowska, 2015; Son & Lin, 2008; Wollebæk & Selle, 2002; Wollebæk & Strømsnes, 2008). I rapporten

Frivillighet, innvandring og integrasjon – En kunnskapsoversikt viser Hagelund og Loga (2009) til frivillig sektor som «[...] sosialiseringsarena som skaper tilhørighet og skaper fellesskap». Videre viser Ingebretsen et al. (2015) til nødvendigheten av fellesskap blant aldrende kvinner med innvandrerbakgrunn og trekker frem at «kvinnefellesskap står frem som et viktig supplement til – og noen ganger som erstatning for familiefellesskap». Kvinnene som deltok i undersøkelsen var svært opptatt av å ha en møteplass for å treffe andre kvinner.

1.5 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i seks kapitler, inkludert dette innledningskapitlet. De resterende kapitler er kort presentert nedenfor.

Kapittel 2: Teoretiske innfallsvinkler viser til de teoretiske utgangspunkt og perspektiv denne studien bygger på. Jeg presenterer min forståelse av teorier om fellesskap, sosial kapital og sosiale nettverk. Kapitlet synliggjør min teoretiske posisjonering innenfor de ulike områdene.

Kapittel 3: Metode gjør rede for den metodiske fremgangsmåten til prosjektet. Dette inkluderer innhenting, gjennomførelse, samt analyseprosessen av datamaterialet. I tillegg synliggjøres refleksjoner jeg har gjort meg opp underveis i disse prosessene.

Kapittel 4: Kvinnefellesskap er det første av to analysekapitler. Jeg ser på hvordan «Internasjonal Kvinnegruppe» presenteres i lokalsamfunnet før jeg løfter frem kvinnes motivasjon for deltakelse. Videre undersøker jeg de spenninger som oppstår rundt gruppens mål og de opplevelser som fremkommer i beskrivelsene fra kvinnene.

Kapittel 5: Vennskap er det andre analysekapitlet. Jeg belyser kvinnes syn på vennskap, og fremhever og diskuterer utfordringer og muligheter ved dannelse av vennskap som kvinne med migrasjonsbakgrunn.

Kapittel 6: Avslutning oppsummerer de empiriske funnene fra analysekapitlene i lys av teori og tidligere forskning. Jeg vil også vise til videre studier som kan være av interesse og relevans innenfor samme tematikk.

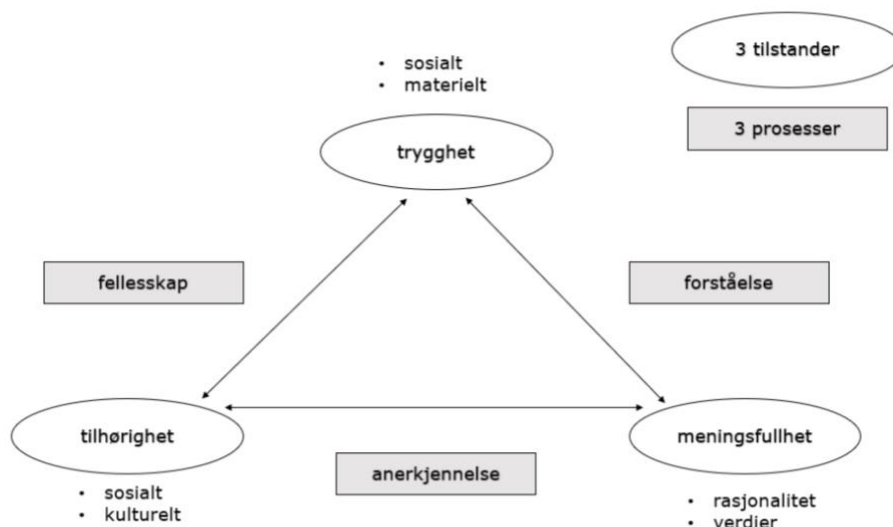
2 Teoretiske innfallsvinkler

Som det fremkommer i innledningen handler denne oppgaven om kvinner med migrasjonsbakgrunn i Norge og deres opplevelser og erfaringer knyttet til vennskap og fellesskap. I dette kapitlet vil jeg presentere ulike teoretiske innfallsvinkler jeg har benyttet meg av i møte med og i analyse av det empiriske materialet. Dette inkluderer sentrale begreper og teorier om fellesskap, sosial kapital og sosiale nettverk. Således synliggjør dette kapitlet min teoretiske posisjonering innenfor de ulike områdene.

2.1 Det sosiale behovstriangelet

I min studie er jeg interessert i betydningen av vennskap og fellesskap blant kvinner med migrasjonsbakgrunn i Norge. Derfor er det hensiktsmessig å benytte teori som gir grunnlag for å forstå de sentrale sosiale behov som legger føringer mellom individ og dets relasjonelle og sosiale omgivelser.

Modellen *Det sosiale behovstriangelet* av Per Morten Schiefloe (2003) presentert i boken *Sosialt nettverk – Teori og Praksis* av Fyrand (2005, s. 38) har vist seg nyttig. I modellen skiller det mellom tre ønskede tilstander, som både er avhengige og uavhengige av hverandre og hvilke tre prosesser som må sammenfalle for å oppnå disse ønskede tilstandene. Illustrert nedenfor:

Figur 1: Behovstriangel

Som det fremkommer av modellen ovenfor, identifiseres de tre ønskede tilstandene som det å; føle trygghet - nå og i fremtiden, se mening i tilværelsen - blant annet gjennom meningsfulle aktiviteter, føle tilhørighet - i en større sosial sammenheng. Prosessene som må stemme overens for at en person når de overstående målene, krever utvikling av; fellesskap, anerkjennelse og forståelse (Fyrand, 2005; Schiefloe, 2003) I analysene bruker jeg behovstriangelet som et forståelsesgrunnlag for de sosiale behov som påvirker samspillet i IKG - og kvinnenenes vennsksrelasjoner.

2.2 Fellesskap som integrasjon

I boken *Hva er fellesskap?* viser Aksel Tjora (2018, s. 10) til at «fellesskap» som begrep innebefatter mangfoldige betydninger som omhandler både det «å høre sammen, å holde sammen og å gjøre noe sammen». Dette synliggjør forskjellige dimensjoner av hva fellesskap dreier seg rundt, herunder både identitet og tilhørighet, men også om å være sammen, gjøre noe sammen – altså handler fellesskap også om faktiske aktiviteter.

Videre konkretiseres de ulike betydningene og det er forståelsen av «fellesskap som integrasjon» jeg benytter meg av i dette prosjektet. Integrasjon i Norge beskrives som «asymmetrisk» – og viser til «et samfunn som i betydelig grad forventer ensidig integrering fra innvandrer miljøer» (Tjora, 2018, s. 44). Dette legger føringer for ulike nivåer av innenfor- og utenforfor (manglende integrasjon). I lys av mitt prosjekt kan det forstås at det er opplevelsen av utenforfor i møte med det etablerte majoritetssamfunnet som er grobunn for ulike tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap. Dette kan betegnes som «lokale eller subkulturelle innenforfor i mindre minoritetssamfunn» (Tjora, 2018, s. 44). Et utbytte av deltakelse i slike fellesskap vil fortrinnsvis dreie seg rundt gjensidig anerkjennelse og utvikling av identitet og tilhørighet.

2.3 Sosiale nettverk

Sosiale nettverk er noe alle mennesker kjenner til og er en del av, gjennom sosiale nettverk kan en finne jobber, en hjelpende hånd, vennskap og støtte. Antropologen John Barnes omtales som nettverkbegrepets far, etter at han i 1954 introduserte uttrykket «sosiale nettverk» i en undersøkelse av øysamfunnet i Bremnes her i Norge (Schieffloe, 1992). Det sies at han fikk ideen til begrepet mens han satt å så på fiskegarn som hang til tørk, garnet visualiserte hvordan alle menneskene var knyttet sammen med hverandre i sosiale fellesskap – knutene symboliserte de ulike menneskene på øya mens trådene illustrerte relasjonene dem imellom (Schieffloe, 1992). Fyrand (2005) viser til at relasjoner kan betraktes som byggesteiner som enten er falt fra, eller som kan brukes til å bygge opp for eksempel enkeltpersoner, grupper, lokalsamfunn og organisasjoner. Disse byggesteinene kan symbolisere verdier som i lys av Putnam (2000) eksisterer i alle sosiale nettverk.

Sterke, svake og fraværende bånd

I artikkelen *The Strength of Weak Ties* av Granovetter (1973) skilles det mellom nære venner og perifere bekjente (bånd) i en persons sosiale nettverk og han hevder at disse relasjonene har forskjellige funksjoner. Med dette mener han at såkalte «sterke bånd» og «svake bånd» varierer i intensitet og rekkevidde. Med dette bidrar det nære vennskapsnett til å forme og begrense en persons synspunkter og oppførsel, mens de mer perifere bekjente, «svake bånd» gir muligheter som ikke er tilgjengelige i den umiddelbare sosiale sirkelen. I artikkelen belyser han også «fraværende bånd» som inkluderer både mangelen på relasjon og «bånd» uten vesentlig betydning. Dette eksemplifiseres med at selv om to personer kjenner hverandre ved navn, så trenger ikke det å flytte relasjonen ut av kategorien «fraværende bånd» hvis samspillet oppleves som ubetydelig. I kapittel fem benytter jeg meg av begrepene sterke, svake og fraværende bånd for å undersøke vennskapsrelasjoner kvinnene har eller har hatt.

Frivillige organisasjoner som sosiale nettverk

Son & Lin (2008) viser til at organisasjoner, nærmere bestemt frivillige organisasjoner kan betraktes som nettverk. De trekker frem noen kjennetegn ved frivillige organisasjoner, blant annet at de gjerne består av et sett sosiale enheter som har tilgang på en eller flere typer verdsatte ressurser, som i lys av min studie forstås å gjelde de som leder IKG ettersom de har et bredt kontaktnettverk. Videre betegner forfatterne frivillige organisasjoner som «sosiale rom» der ressurser mobiliseres til kollektive formål (Son & Lin, 2008).

Kjønn og sosiale nettverk

Kjønn er en viktig variabel i undersøkelser av nettverk og Fyrand (2005, s. 80) viser til at kvinner og menns forskjellighet gjenspeiler seg i deres sosiale relasjoner og nettverk. Dette kobles opp mot menns og kvinners ulike funksjoner og roller og den tydelige rollefordelingen i samfunnet har ført til et kulturskille mellom kvinner og menn. Noe som både gjenspeiles og vedlikeholdes i deres nettverk. Fyrand (2005, s. 81) skriver at menn fortsatt har instrumentelle roller som er mer saks- og handlingsorienterte, som gjenspeiles i deres nettverk. Kvinnenettverkskultur viser at kvinner har mer ekspressive funksjoner og roller som innebærer at de er mer følelses- og relasjonsorienterte (Fyrand, 2005). Internasjonale kvinnefellesskap kan således forstås som en sammenkobling av det instrumentelle – som gir tilgang på informasjon og konkret hjelp, og det ekspressive – hvor det er rom for å uttrykke følelser og danne relasjoner.

Likhet

Gullestad (1992) skriver om sosiale nettverk og viktighet av å være «lik». Det sies at «like barn leker best» og kravet om likhet blant likemenn er strengt i Norge. Gullestad (1992) skriver at to personer definerer hverandre som like ved å være tilgjengelige for hverandre. Mens utilgjengelighet forstås som et tegn på ulikhet. Dette karakteriserer som en typisk norsk måte å forstå likhet/ulikhet på, noe som kommer frem i møte med innvandrere og som ytterligere bidrar til å styrke et fellesskap blant majoriteten og en avstand til minoriteter (Gullestad 1992). Likevel er ikke disse begrensingene absolutte, og det vil alltid være mulig for forskjellige mennesker «å finne hverandre». Poenget er at omstendighetene for og rundt må være gunstige dersom det skal skje og Gullestad (1992) omtaler dette som det multikulturelle samfunnets utfordring: Å skape slike omstendigheter der ulikhet ikke betyr utilgjengelighet.

2.4 Sosial kapital

Sosial kapital omtales som et viktig område innen samfunnsvitenskapelig forskning og har vist seg som et nyttig perspektiv for å forstå hvordan ulike sosiale elementer kan bidra til forbedring både på individ og samfunnsnivå (Son & Lin, 2008). Sosial kapital som begrep brukes for å forklare både sosiale, kulturelle og strukturelle forhold. Det foreligger flere ulike teoretiske vinklinger på området men fordi denne oppgaven undersøker fellesskap gjennom en kontekstualisert tilnærming; herunder tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap – betrakter jeg Robert D. Putnam sitt bidrag om «sosial kapital» som særlig relevant. Putnam (2007) sin tilnærming forholder seg på et mesonivå som innebefatter forholdene som eksisterer mellom eller blant individer og/eller organisasjoner. I boken *Bowling Alone* viser Putnam (2000) til at den sentrale forutsetningen for sosial kapital dreier seg rundt det faktum at alle sosiale nettverk har verdi.

Social capital refers to connections among individuals – social networks and the norms of reciprocity and trustworthiness that arise from them. (Putnam 2000)

Putnams forståelse av sosial kapital handler ikke bare om kameratskap eller emosjonell støtte som oppstår i vennskapelige relasjoner, men også om de sosiale kontakter som gir individuell og samfunnsmessig verdi. I forståelsen av sosial kapital inngår tillit, sosiale normer og det de innbefatter, sosiale nettverk som drives av gjensidighet, og engasjement for fellesskapets beste (Hvinden & Gissing, 2005, s. 9). Putnam (2000) skriver at sosial kapital rommer både et individuelt så vel som et kollektivt aspekt; hvor enkeltpersoner danner nettverk som kommer ens egne interesser til gode, men også eksterne effekter som kommer hele samfunnet til gode. Dette er hovedgrunnen til at deltakelse i organisasjoner og frivillig arbeid forstås som en hovedkilde til sosial kapital (Hvinden & Gissing, 2005). I lys av internasjonale kvinnefellesskap forstås sosial kapital dermed som «summen av enkeltpersoners investering av tid, krefter og oppmerksomhet som også andre enn de personene som selv har investert tid, krefter og oppmerksomhet, kan dra fordel av» (Hvinden & Gissing, 2005, s. 9).

Innenfor teori om sosial kapital foreligger et skille mellom bridging og bonding kapital:

En viktig distinksjon går mellom *bridging* og *bonding*. Sammenbindende (*bonding*) sosial kapital er sosiale bånd mellom mennesker som er like langs viktige dimensjoner; slik kapital virker til å forsterke eksklusive identiteter og homogene grupper. Det knytter oss i inn-gruppen sterkere sammen, ofte i motsetning til *de andre* i ut-gruppen. Etnisk baserte foreninger kan være et eksempel på denne typen sosial kapital. Overbyggende (*bridging*) sosial kapital derimot knytter bånd på tvers av sosiale skillelinjer mellom folk som er forskjellige fra hverandre (Hagelund & Loga, 2009).

Begrepene om bridging og bonding vil i denne studien synliggjøre de ulike sosiale nettverk som kvinnene anser seg å være en del av.

3 Metode

I dette kapittelet vil jeg beskrive planleggingen og fremgangsmåten for innsamling av det empiriske materialet for denne oppgaven. Jeg redegjør for de metodologiske og metodiske valgene jeg har tatt, posisjonerer oppgaven innenfor det kvalitative forskningsparadigmet, og beskriver hvordan jeg gikk frem for å rekruttere og intervjuer deltakere. I tillegg vil jeg synliggjøre refleksjoner jeg har gjort meg opp underveis. Dette inkluderer etiske betraktninger – som ifølge Thagaard (2018) er til stede i alle stadier av et kvalitativt prosjekt. De vesentlige etiske utfordringene presenteres avslutningsvis. De fleste svar på hvordan denne oppgaven har blitt til vil derfor finnes i dette kapittelet.

3.1 Kvalitativ metode

Forskning innebærer å stille spørsmål for så å prøve å belyse/besvare dem. Metode karakteriseres derfor av som Thagaard (2018) «et veivalg som fører til målet». Det viktigste i prosessen med å velge metode for et hvilket som helst forskningsprosjekt er å velge den metoden som en mener vil gi gode data til å belyse spørsmålet på en faglig interessant måte (Dalland, 2012). Kvantitativt orienterte metoder gir data i form av målbare enheter med stor bredde mens de kvalitative metodene går mer i dybden og tar sikte på å fange opp mening og opplevelser som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dalland 2012).

Hensikten med dette prosjektet er å få innsikt i kvinner med migrasjonsbakgrunn sine erfaringer og opplevelser knyttet til vennskap og fellesskap i Norge. Disse type erfaringer mener jeg best vil kunne formidles av kvinnene selv, og det er på bakgrunn av dette at prosjektet baserer seg på kvalitative forskningsintervjuer. Thagaard (2018) understreker at en med kvalitativ forskning søker etter ytterligere forståelse av sosiale fenomener gjennom blant annet nyansert informasjon om informantenes situasjon. Informasjonen som samles inn skal gi informasjon om et tema og datainnsamlingen er derfor fokusert på et mindre utvalg informanter som gir mange opplysninger (Thagaard 2018). Derfor mener jeg valget av kvalitativ metode er hensiktsmessig i mitt prosjekt.

3.1.1 Individuelle intervjuer

Samtale beskrives av Dalland (2012) som et av de viktigste redskapene en har i møte med andre mennesker. Det å gå inn i, eller delta i samtale, innebærer å ta i bruk alle menneskelige og faglige ressurser en innbefatter. En søker etter å forstå situasjoner og tilpasser seg den man snakker med for å forsikre seg om å selv bli forstått. Videre handler samtale også om «å forstå hva det som sies betyr for mennesket du snakker med» (Dalland, 2012, s. 151). Dette gjelder også for kvalitative forskningsintervjuer som i tillegg rommer enda en dimensjon – intervjueren og den som blir intervjuet er sammen om å produsere kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2015).

Fokuset i dette prosjektet er kvinner med migrasjonsbakgrunn sine erfaringer og opplevelser knyttet til vennskap og fellesskap i Norge, erfaringer som best formidles av kvinnene selv og som derfor egner seg best til utforskningen gjennom kvalitative forskningsintervjuer. Intervju med enkeltpersoner regnes som den vanligste fremgangsmåten og er en anerkjent metode for å få kjennskap til hvordan personer opplever og forstår seg selv og sine omgivelser (Thagaard, 2018). I tillegg er erfaringer

rundt vennskap og fellesskap grunnleggende subjektive opplevelser, noe som er grunnen til at jeg har valgt å benytte meg av individuelle intervjuer. Jeg har benyttet meg av en tilnærming til kvalitative intervjuer som kan beskrives som semistrukturert ifølge Kvale og Brinkmann (2015, s. 44). Dette innebærer et fokus på intervjupersonens opplevelser rundt det gitte emnet.

3.1.2 Rekruttering av informanter

Kvalitative studier kjennetegnes ved et begrenset antall personer eller enheter, og utvelgelsesprosessen av disse bør derfor tilpasses for å være mest mulig hensiktsmessig for problemstillingen (Thagaard, 2018). Jeg ønsket å undersøke de erfaringer og opplevelser kvinner med migrasjonsbakgrunn har knyttet til vennskap og fellesskap i Norge. Helst i lys av deltakelse fra tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap. På bakgrunn av dette har jeg valgt å benytte meg av det Thagaard (2018, s. 54) karakteriserer som strategisk utvelgning – med dette menes at informantene «har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen». Målet var å rekruttere seks til åtte kvinner med migrasjonsbakgrunn som enten deltar eller har deltatt på tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap.

Gjennom bekjente ble jeg gjort oppmerksom på en kvinne som var involvert i en internasjonal kvinnegruppe like utenfor Oslo. Før jeg tok kontakt sjekket jeg ut Facebook-siden til gruppa hvor jeg fikk inntrykk gruppa fungerer som et lavterskeltilbud og treffsted hvor alle kvinner, uansett bakgrunn, er velkomne for å bli bedre kjent med hverandre og lokalsamfunnet. For meg virket dette som en spennende kvinnegruppe og jeg bestemte meg for å sende en melding hvor jeg presenterte meg selv og mitt prosjekt, med et mer utfyllende infoskriv som vedlegg. Responsen var positiv og hun ytret at jeg gjerne kunne intervjuer henne – i tillegg til å tilby seg å videreformidle informasjonen til de andre kvinnene i gruppa. Med dette har hun fungert som en mediator i prosessen til rekruttering av informanter. Ifølge Kristensen og Ravn (2015, s. 725) er en mediator en person som ved hjelp av sin posisjon på et gitt felt/område legger til rette for kontakt mellom forsker og potensielle informanter. Etter at informasjonen hadde blitt videreformidlet, mottok jeg kort tid etter en liste med oversikt over navn og kontaklinformasjon til kvinner som ønsket å delta i prosjektet.

3.1.3 Beskrivelse av informanter

Alle informantene i dette prosjektet ble rekruttert via det jeg kaller «Internasjonal Kvinnegruppe». Internasjonal Kvinnegruppe (IKG) ble startet opp for om lag ti år siden og holder til utenfor Oslo. IKG har samlinger annenhver uke med stor variasjon og bredde i aktiviteter, med temakvelder, turer i nærområdet og matlaging. IKG fremstår som et lavterskeltilbud hvor kvinnene deltar når de selv ønsker, uten særlige forpliktelser. Gruppa stikker seg ikke ut fra lignende tiltak. Med dette referer jeg til de ulike treffstedene rundt om i Norge som ønsker å fremme internasjonale kvinnefellesskap.

Informantene består av sju kvinner med migrasjonsbakgrunn i alderen 35 – 60 år som har vært i Norge fra åtte til 30 år. Dette er for øvrig representativt for deltakergruppen i IKG som helhet. Blant kvinnene som deltar er det stor variasjon og spredning i alder. Kvinnene kommer fra fem forskjellige land som omfatter Øst-Europa, Øst-Asia, Sørvest-Asia (et område gjerne omtalt som Midtøsten) og Vest-Afrika. Flere av kvinnene kom til Norge som følge av familiegjenforening, andre som flyktninger og noen på grunn av utdanning og ekteskap. Det vil si at kvinnene hadde veldig ulike fortellinger om hvordan

de kom til Norge og ulik motivasjon for migrasjon, men alle hadde erfaring med å komme til Norge fra et annet land. Det som også forener informantene er at alle har erfaring fra det å bli en del av ulike nettverk og bygge nye vennsksrelasjoner i Norge. Sentralt for utvalget i undersøkelsen er forståelsen av at kvinnenes migrasjonserfaring, minoritetssituasjon og erfaring fra deltakelse på tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap er noe de har felles. Forhåpentligvis vil det synliggjøre likheter og forskjeller som ikke begrenses av opprinnelsesland.

Det empiriske materialet i denne oppgaven baserer seg på individuelle intervjuer jeg gjorde med de sju kvinnene som er oppgitt i tabellen under. Alle kvinnene er anonymisert, ved bruk av psevdonymer og tilnærmet alder.

Elena	Ca. 60 år	Enke, to barn
Zahra	Ca. 45 år	Skilt, to barn
Camila	Ca. 60 år	Gift, ett barn
Armelle	Ca. 45 år	Skilt, ingen barn
Amira	Ca. 35 år	Gift, tre barn
Maryam	Ca. 55 år	Skilt, to barn
Leyla*	Ca. 40 år	Enslig, ingen barn

Tabell 1: Informantene

*Leyla er den eneste informantene mine som ikke har en relasjon direkte til IKG. Hun tok kontakt med meg etter anbefaling fra én av mine andre informanter. Selv om Leyla ikke har deltatt i IKG hadde hun erfaring fra deltakelse ved et lignende tiltak. Dette vil jeg komme tilbake til i første del av kapittel 4. Gjennomføringen av intervjuet med Leyla var et bevisst valg fra min side. Både fordi jeg har et inntrykk av at det på landsbasis finnes flere fellestrekk blant de ulike treffstedene som tilrettelegger for møter mellom kvinner med migrasjonsbakgrunn. Men også fordi jeg i de foregående intervjuene opplevde at samtalen dreide seg rundt mer enn bare opplevelser og erfaringer fra deltakelse på IKG, herunder vennskap, som kapittel 5 handler om.

3.1.4 Innsamling av materiale

Intervjuene fant sted hjemme hos de ulike kvinnene, en informant ønsket derimot å gjennomføre intervjuet i lokalet hvor IKG vanligvis holder til. Jeg snakket med hver av kvinnene på tomannshånd. Det var viktig for meg å møte kvinnene med åpenhet og respekt, samt gjøre det jeg kunne for å skape et trygt og inkluderende rom. For meg innebar dette å være så tilgjengelig og fleksibel som mulig for informantene mine. Blant annet ved å legge til rette for at de selv kunne foreslå hvor intervjuet skulle gjennomføres. Tidspunkt og sted for intervjuene ble planlagt over telefon og seks av sju intervjuer ble gjennomført hjemme hos informantene. Jeg opplevde at det bidro til en hyggelig og uformell ramme rundt intervjusituasjonen. Samtlige intervjuer ble tatt opp på lydband etter godkjennelse fra hver enkelt. Dette ga meg mulighet til å være til stede i samtalen, uten å måtte ta notater underveis. Før intervjuene startet, gjorde jeg kvinnene oppmerksom på at de sto fritt til å trekke seg når som helst i løpet av intervjuet, i tillegg til at de kunne avstå fra å svare på spørsmål om de ville det.

Språk og oversettelse

Intervjuene foregikk hovedsakelig på norsk og de fleste kvinnene virket til å være komfortable med å snakke norsk, noe som kan ses i sammenheng med at de har vært i Norge relativt lenge. I ett av intervjuene la jeg merke til at informanten benyttet seg av flere engelske ord når hun svarte på første spørsmål. Derfor slo det meg at hun kanskje ville være mer komfortabel med å snakke engelsk. Jeg brøt inn og sa ifra at hun gjerne måtte snakke engelsk hvis hun heller ville det – noe hun ønsket. Vi byttet umiddelbart språk. Jeg opplevde det ikke som en utfordring å fortløpende måtte oversette intervjuguiden til engelsk. Enda jeg er sikker på at hun ikke ville hatt noen utfordringer med å svare på spørsmål stilt på norsk. Jeg valgte likevel å snakke på engelsk ettersom jeg følte det ga mer flyt i samtalen vår. Intervjuet ble transkribert på engelsk og sitatene er oversatt.

3.1.5 Intervjuguide

Intervjuguiden jeg benyttet meg av til dette prosjektet kan karakteriseres som semistrukturert (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 44). Dette innebærer at den er oppdelt i tematiske underkategorier. Jeg opplevde at jeg brukte den mer som enn huskeliste for de temaene jeg ønsket å snakke om, heller enn å følge den slavisk. Under arbeidet med intervjuguiden var det viktig for meg å bruke et enkelt språk uten preg av fagterminologi. I tillegg ønsket jeg å stille åpne spørsmål, i den hensikt i å få informantene til svare fritt uten å føle seg presset til å gi et svar som de kunne tenke seg at jeg ville anse som «riktig». Flere av spørsmålene i min intervjuguide søker konkrete opplevelser og personens forståelse av og synspunkter rundt disse opplevelsene (se vedlegg 1). Oppfølgingsspørsmål ble derfor tilpasset individuelt slik at de skulle fungere som en tilbakemelding på det intervjupersonen hadde sagt, noe som ifølge Thagaard (2018) gir intervjupersonene mer kontroll over utviklingen av intervjuet.

3.2 Analysearbeid

Samtlige intervjuer ble tatt opp med tillatelse fra informantene og jeg ønsket i utgangspunktet å komme raskt i gang med transkriberingen, men fordi flere av intervjuene ble gjennomført med kort tids mellomrom (noen i løpet av samme dag) ble det vanskelig. Jeg skrev derfor et utfyllende refleksjonsnotat umiddelbart etter hvert intervju, for å sikre at informasjon som ikke kommer frem av opptakene skulle bli borte eller glemt (Thagaard, 2018). Refleksjonsnotatene inkluderte informasjon om intervjusettingen; hvor lenge intervjuet varte, hvor lenge jeg var hos kvinnene, hvordan jeg ble mottatt og alt annet jeg anså kunne være relevant. Thagaard (2018) skriver at det å overføre intervjusamtalen til tekst resulterer i en begrenset rekonstruksjon av intervjusituasjonen. Under transkriberingen etterstrebet jeg å gjengi det som ble sagt så presist som mulig, dette gjorde jeg for å unngå at meningsinnholdet til informantene ble endret. I tillegg lot jeg meg inspirere av Rapley (2008, s. 57) sine instruksjoner for transkribering av det som forblir usagt, men som fortsatt preger ethvert intervju, herunder; pauser, latter, hosting, forstyrrelser, avbrytelser og utydelig tale. Denne formen for detaljert transkripsjon i kombinasjon med refleksjonsnotater gjorde det enkelt for meg å gå tilbake i intervjumaterialet for å oppnå bedre forståelse av konteksten. Det transkriberte materialet omfatter om lag 70 sider tekst.

Ettersom samtlige informanter har norsk som andrespråk har alle sitater som gjengis i oppgaven blitt skrevet om til korrekt skriftlig form, på bokmål. Grunnen til dette er todelt, for det første sikrer det ytterligere anonymitet så ingen av informantene skal

kunne identifiseres gjennom bestemte talemåter. I tillegg ønsker jeg å unngå å fremstille informantene med sitater preget av muntlig talespråk og grammatiske mangler.

Innledningsvis i analysearbeidet brukte jeg en del tid på å kode materialet mitt i henhold til Johannessen, Rafoss og Rasmussen (2018, s. 284) som viser til at koding handler om «å fremheve og sette ord på viktige poenger i dataene våre». Kodingen gjorde jeg ved å skrive ut alt det transkribert materialet, for så å lese det og markere det jeg oppfattet som viktig. I tillegg noterte jeg ned ulike «datanære» stikkord (Johannessen et al., 2018, s. 290). Med dette menes stikkord som i større grad gjenspeiler det konkrete innholdet i dataene, for eksempel «vennskap med norske er ønsket» og «integrering bør gå begge veier». Videre ble alle kodene sortert inn i mer generelle kategorier – som representerte ulike temaer. Thagaard (2018, s. 171) skriver at noe av kritikken mot en tematisk analytisk tilnærming dreier seg rundt utfordringene ved å vurdere temaene løsrevet fra den konteksten utsnittene av data opprinnelig ble presentert i. Derfor har det vært viktig for meg å ta hensyn til sammenhengen som utsnittet av data var en del av og ikke bare se på det som tematisk konsentrert. I praksis innebar dette å hente frem det fullstendige transkriberte materialet flere ganger i løpet av analyseprosessen, for å bedre kunne forstå konteksten til de ulike utsagnene.

3.3 Etske refleksjoner

Prosjektet er gjennomført i henhold til forskningsetiske retningslinjer og meldt inn til NSD, som etter noen revideringer godkjente prosjektet før rekruttering av informanter startet. Ettersom alle intervjuene ble planlagt over telefon var intervjutidspunktet mitt første fysiske møte med informantene. Selv om de hadde mottatt informasjon om meg og mitt prosjekt på forhånd brukte jeg tid på å fortelle dem om formålet med prosjektet, min taushetsplikt og at personlig informasjon ville bli anonymisert samt at deltakelsen var frivillig.

Anonymitet

I arbeidet med denne oppgaven har det vært viktig for meg å sikre informantene (og IKG) anonymitet. Det har medført en del metodiske grep. Jeg har anonymisert kvinnenettverket selv – IKG – og oppgir ingen informasjon om hvilken kommune den holder til i. Videre bruker jeg psevdonymer i omtale av alle informantene, og jeg gir lite informasjon om deres migrantstatus og opphavsland. Som det fremkommer i beskrivelsen av informantene kommer kvinnene fra fem forskjellige land, men jeg oppgir bare geografisk område istedenfor de spesifikke landene kvinnene kommer fra. Grunnen til dette er todelt, for det første oppnår jeg større grad av anonymitet, i tillegg har ikke avhandlingen til hensikt å studere hvorvidt vennskap og fellesskap påvirkes spesifikt av landbakgrunn.

I tillegg til denne anonymiseringen av kvinnene, har prinsippet om anonymisering også hatt konsekvenser for annet materiale jeg tar i bruk. Jeg har benyttet meg av Facebook-siden til IKG, for å se på hvordan gruppa beskriver seg der og hva de kommuniserer til andre, samt hva de oppgir av informasjon om de ulike arrangementene sine. Videre har jeg benyttet meg av en artikkel fra lokalavisen – en sak som tidligere har blitt skrevet om IKG. Samt et dokument på [den aktuelle] kommunens hjemmesider med informasjon om gruppa. Jeg har ikke benyttet meg av direkte sitat fra noen av disse kildene, men har skrevet om sitatene slik at meningsinnholdet er konsistent med det originale utsagnet. Av hensyn til anonymisering vil ingen av disse kildene kunne kildeføres.

Relasjon til informantene

Thagaard (2018, s. 113) skriver at forløpet av et intervju kan være en uforutsigbar prosess, noe jeg erfarte. I nærmest alle intervjuene ble det tatt opp sensitive tema, som gjorde det viktig for meg å lytte til det kvinnene hadde å si som medmenneske, og ikke kun som forsker.

I et av intervjuene kom det frem ting som gjorde at jeg ble veldig lei meg, ettersom jeg så hvor vanskelig det var for informanten å fortelle meg historien sin. Det var vanskelig å skulle dra derfra og vite at jeg på grunn av forskningsetiske retningslinjer ikke burde opprettholde relasjonen som oppsto under intervjuet. Jeg forsikret meg om at kvinnen jeg snakket med hadde tilgang på ulike hjelpeinstanser og var inne i et «system» som tar for seg andre i lignende situasjoner.

3.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg gjort rede for mine valg i henhold til planlegging og gjennomføring av dette prosjektet. Jeg har beskrevet hvilken tilnærming til intervjuer jeg har benyttet, samt hvordan jeg gikk frem for å rekruttere og intervjuer deltakere. Til sist har jeg beskrevet de mest sentrale etiske utfordringene jeg har støtt på, samt hvordan jeg har valgt å løse disse.

4 Kvinnefellesskap

I dette kapitlet vil jeg se nærmere på de erfaringer og opplevelser kvinnene deler fra deltakelse på treffsted som fremmer internasjonale kvinnefellesskap. Spørsmålene jeg stiller er: Hvordan presenteres «Internasjonal Kvinnegruppe» i lokalsamfunnet? Hvordan forstår kvinnene IKG, og hvordan beskriver de sitt eget forhold til gruppen?

I det følgende vil jeg undersøke de spenninger som oppstår rundt gruppens mål og de opplevelser som fremkommer i beskrivelsene fra kvinnene. Først presenteres det aktuelle tiltaket, Internasjonal Kvinnegruppe (IKG) i lys av tilgjengelig informasjon om gruppa som er hentet fra den aktuelle kommunens hjemmesider, en artikkel fra lokalavisen, en informasjonsplakat og gruppa sin Facebook-side. Deretter følger en presentasjon av kvinnene med særlig vekt på hvordan og hvorfor de ble med i gruppa. Før jeg går over til de ulike aktivitetene som tilbys i regi av IKG, samt de erfaringer og opplevelser kvinnene har knyttet til disse.

4.1 Internasjonal Kvinnegruppe – IKG

For omtrent ti år siden ble Internasjonal Kvinnegruppe (IKG),² lokalisert utenfor Oslo, startet opp etter initiativ av den aktuelle kommunens flyktning- og innvandrertjeneste. Hver 14.dag arrangeres det samlinger med stor bredde og variasjon i aktiviteter; alt fra temakvelder om psykisk helse, integrering og det norske samfunnet. IKG har også turer og utflukter i nærområdet, håndarbeidskvelder, samt matlaging for å nevne noe. IKG er et lavterskeltilbud som er åpent for alle, og hvor kvinnene deltar når de selv ønsker, uten særlige forpliktelser. Antallet kvinner som deltar på samlingene varierer mellom 10–30 personer.

I løpet av årene har det vært flere forskjellige frivillige som har drevet gruppa. Da dette prosjektet ble gjennomført var to eldre norske kvinner; Hilde og Ruth,³ som drev gruppa, i samarbeid med kommune, bygdekvinnelag og en ikke-statlig organisasjon. Den lokale avisen referer til kvinnene som «ildsjeler» som selv forteller at de får «masse tilbake» i form av både kulturell og politisk kunnskap⁴ før Ruth legger til at det også har oppstått vennskap mellom flere av dem. Ruth og Hilde har med andre ord en opplevelse av at IKG «virker» og bidrar til å etablere vennskap og nettverk mellom kvinner med migrasjonsbakgrunn.

IKG når ut til, og holder kontakt med, deltakerne via en side på Facebook. I tillegg har de i perioder også hatt informasjonsplakater hengende rundt ulike steder i kommunen.

IKG inviterer til hyggelig internasjonal kvinnekveld. Har du lyst til å bli kjent med nye mennesker og lære om andres kulturer, samt praktisere norsk språk og danne nettverk?
(Informasjonslapp)

² Pseudonym

³ Pseudonym

⁴ Dette kommer frem i et intervju med lokalavisen – intervjuet er ikke oppført som kilde på bakgrunn av hensyn til anonymisering

Sitatet over er hentet fra en informasjonsplakat IKG tidligere har hatt hengende flere steder i kommunen. Formuleringen «hyggelig internasjonal kvinnekveld», i kombinasjon med en fargerik illustrasjon av tre kvinner som smiler bredt og holder rundt hverandre etablerer en forventning om IKG som en arena for et inkluderende og mangfoldig kvinnefelleskap. Med forskjellige klær, hud- og hårtype er det tydelig at kvinnene er ment som representasjoner av kvinner med ulik land- og kulturell bakgrunn. Jeg tolker det slik at disse fremstillingene var ment å representere kvinner med asiatiske, europeiske og afrikanske bakgrunn. Foran seg holder kvinnene et banner hvor det står «Kvinnegruppa» og illustrasjonen kan således tolkes som et symbol på «hvem» det er som deltar på disse «internasjonale kvinnekveldene». I lys av illustrasjonen og opplysningen om at man kan «praktisere norsk språk og danne nettverk» virker det som deltakergruppen på IKG hovedsakelig består av kvinner med ulik landbakgrunn, men at norske kvinner også er velkomne.

Videre er informasjonen begrenset til det mest nødvendige, som tid, sted – at arrangementet er gratis og med lett servering av mat, kake, kaffe og te. Potensielle deltakere oppfordres til å «[...] ta med en smaksprøve av mat eller kake fra sin kultur» og IKG fremstår med dette som et møtepunkt hvor det bygges «bro» mellom ulike kulturer. Helt nederst står numrene til Hilde og Ruth med en påfølgende oppfordring om å ta kontakt hvis det er noe man lurer på.

IKG er til stede i sosiale medier og benytter seg av Facebook som plattform for å nå ut til allerede eksisterende og potensielle deltakere. Facebook-siden oppdateres jevnlig med arrangementer som inneholder informasjon om hva som står på programmet for de kommende samlingene. Dette inkluderer hvorvidt det vil være noen eksterne «gjester», hva som er temaet for kvelden eller om det bare er «ordinær samling» uten noe spesifikt på planen. Ordinære samlinger dreier seg hovedsakelig om det å bli bedre kjent med hverandre og bare være sammen.⁵ Til tross for mye tilgjengelig informasjon om kommende aktiviteter er beskrivelsen av IKG noe sparsom:

Internasjonal møteplass for kvinner som ønsker å bli kjent med lokalsamfunnet (Facebook)

I beskrivelsen posisjonerer IKG seg som en «portvakt» til «lokalsamfunnet» - som presenteres som en slags destinasjon og et utbytte for potensielle deltakere. Det virker som IKG har et overordnet mål om å være en arena for alle kvinner, likevel er det kun kvinner med migrasjonsbakgrunn som deltar. Dette fører til at «lokalsamfunnet» begrenses til innvandrere fra nærområdet heller enn et faktisk internasjonalt kvinnefelleskap som innbefatter både kvinner med norsk og utenlandsk bakgrunn. Jeg merker meg at informasjonen som IKG kommuniserer ut kun er tilgjengelig på norsk, dette er klart begrensende i form av hvem informasjonen faktisk når ut til. Mottakergruppen reduseres til personer med tilstrekkelig lese- og språkkompetanse til å forstå hva som står på lappen.

I et dokument som er tilgjengelig på [den aktuelle] kommunens hjemmesider blir IKG omtalt som et vellykket frivillig tiltak som har bidratt til økt deltakelse fra minoritetskvinner – som har vist seg å være positiv for de det gjelder, men også for kommunen som helhet. Også i denne beskrivelsen av gruppa virker det som deltakerne hovedsakelig er kvinner med ulik landbakgrunn, men at norske kvinner er velkomne.

⁵ Basert på informasjon tilgjengelig på Facebook-siden til IKG

Tiltaket omtales som et «integreringstilbud» - med en målsetting om at kvinnene som deltar skal oppleve økt tilhørighet til lokalsamfunnet og bygge nettverk. Dette står i kontrast til hva som kommuniseres på informasjonsplakaten jeg beskriver over, og illustrerer hvordan det i IKG er en tilbakevendende spenning mellom ønsket om å være en «møteplass» for alle kvinner, og målsettingen om å gi innsikt i «lokalsamfunnet» og «praktisere norsk språk».

4.2 Møteplassen: Et kaldt ytre med et varmt indre

Den lokale avisen omtaler IKG som et viktig tiltak for kvinner som bidrar til å styrke deres kunnskap og tilhørighet i samfunnet. Avisen trekker frem at tiltaket har vist seg å være levedyktig over tid med endringsvilje i de tilfeller det har vært nødvendig. Med en fartstid på litt over ti år har IKG måttet endre både tidspunkt og lokaler til sine samlinger. Mens dette prosjektet ble gjennomført holdt IKG til i et lokale i et større industrilignende bygg like ved en trafikkert vei. Bygget, som har et institusjonalisert preg, fungerer på dagtid som et kommunalt tilbud i form av et aktivitetssenter for personer som har eller har hatt psykiske helseplager. Jeg har ikke kjennskap til hvorfor IKG har sine lokaler der, men det virker som en tilfeldighet. Spesielt ettersom IKG regnes som et selvstendig og uavhengig tiltak uten direkte tilknytning til senteret. Aktiviteten til IKG er dermed ikke oppført på timeplanen med oversikt over de faste aktivitetene senteret tilbyr.

Vel inne i bygningen er det flere lange korridorer med lukkede dører på sidene. IKG sine samlinger foregår i et stort, åpent rom i enden av den ene korridoren. Rommet har store vinduer som slipper inn mye lys og stemningen i rommet er langt fra institusjonalisert. Vinduene er rammet inn av lange gardiner i tynt stoff med lyse farger, som strekker seg fra taket og helt ned til gulvet. Utenfor skimtes en større hage med frukttrær og utemøbler plassert sammen til et langbord. Hele hagen er omkranset av en hekk som holder den trafikkerte veien på avstand samtidig som den skjermer for innsyn. Rommet med de store vinduene er fylt av flere runde kafébord i grønntoner med tilhørende stoler i forskjellige farger. I et av hjørnene står det noen større fargede sofa-stoler og sofaer som er fylt med tepper og puter. I den andre enden er det et romslig kjøkken med store benkeplater og noe som minner om en kafédisk. På kafédisken er det plassert kaffe, te og snacks. Det er en varm atmosfære i rommet og man glemmer fort at en befinner seg i et industrilignende bygg.

4.3 Personlig motivasjon og møtet med IKG

Det er variasjon i hvordan kvinnene jeg intervjuet først fikk høre om IKG og hva som motiverer dem til deltakelse. De fleste kvinne fikk høre om IKG via andre, mens noen av de fant ut om IKG på egen hånd og har vært deltakere i flere år. Under følger en presentasjon av kvinnene med en gjennomgang av hvordan og hvorfor de ble med i IKG. Avslutningsvis presenteres Leyla, som ikke har direkte tilknytning til IKG. Hun har derimot erfaring fra et lignende tiltak. Hennes opplevelser derfra vil løftes frem som en kommentar til tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap på en generell basis.

Elena – Dekke et aktivitetshull

Elena er i 60-årene og flyttet til Norge etter å ha giftet seg med en norsk mann på midten av 90-tallet. Med seg fra hjemlandet hadde hun to døtre fra et tidligere ekteskap. I dag bor Elena alene med katten sin, ettersom døtrene nå er blitt voksne og har flyttet for seg selv. Mannen hennes døde etter kort tids sykdom for noen år tilbake. Før han

gikk bort levde de to et aktivt liv sammen, med flere turer i både inn- og utland. Elena er oppvokst i en liten familie uten søsken eller andre jevnaldrende familiemedlemmer. Som enebarn skildrer hun en oppvekst med mye utforsking av ulike aktiviteter. Hun har blant annet spilt flere ulike instrumenter, drevet med både individuelle og lagorienterte idretter samt mye forskjellig håndarbeid. I tillegg er hun også politisk engasjert. Hun er i full jobb og trives best hjemme i leiligheten med katten, radioen og ulike håndarbeidsprosjekter.

Elena er den av informantene med lengst fartstid i IKG og hun har vært deltaker siden gruppa ble startet opp for ca. ti år siden. Det virker som IKG er en viktig og betydningsfull del av hverdagen til Elena som forteller at «jeg har ikke noe mer her, bare IKG». Etter at hun og mannen flyttet fra Oslo brukte Elena mye tid på å lete etter noe å slutte seg til som nyinnflyttet i kommunen. Til slutt kom hun over en informasjonsplakat om gruppa:

Elena: Da vi [Elena og mannen] flyttet hit i 2007 var det ikke noe som passet, jeg åpnet Internett og leste om partier, nei ingenting, idrett, nei [...]det var en tavle på kjøpesenteret, der hang det en lapp hvor det sto at det skulle startes en Internasjonal Kvinnegruppe [...] jeg ringte nummeret, så sa de at det fortsatt var under organisering, [...] men så startet det noen måneder etter det, dette var i 2010.

I sitatet over kommer det frem at det tok nærmere tre år fra Elena og mannen flyttet til kommunen før hun fant noe å slutte seg til. Elena trekker frem «partier» og «idrett» som eksempler på hva hun sjekket ut, og kontrastene mellom de to viser bredden i hennes interesser, men kan også forstås som et symbol på hvor mye forskjellig hun undersøkte. Derfor er det overraskende at hun, som alltid har vært aktiv og gjort mye forskjellig, skulle ha det vanskelig for å finne noe å være med på. Hva hun mener at det ikke var «noe som passet» blir ikke spesifisert av Elena i dette sitatet. Likevel kan det argumenteres for at lappen om IKG formidlet noe som «passet», ettersom hun umiddelbart tok kontakt etter å ha sett den. På spørsmålet om hva det var som virket spennende med lappen svarte Elena: «Ja det var fargene og sånt og kvinnene». Ved å vise til «farger» og «kvinner» er det plausibelt å tro at hun referer til en plakat lignende den som ble presentert tidligere i dette kapittelet. Slik jeg forstår det var det kombinasjonen av aktiviteter, temaer og kvinner med ulike bakgrunner som gjorde Elena interessert og motivert for å delta i IKG.

Zahra – Kvinnefelleskap og terapi

Zahra er i midten av 40-årene og kom til Norge gjennom familiegjenforening på midten av 90-tallet. På det tidspunktet hadde mannen hennes allerede bodd i Norge et par år og Zahra flyttet rett inn på studenthybelen hans som lå sentralt i hovedstaden. Zahra er vokst opp i et tett befolket område med storfamilien rundt seg. Hun er den eldste av sju søsken og forteller om en sosial barndom preget av et hjem med stor gjestfrihet. Kort tid etter at Zahra flyttet til Norge fikk hun og mannen sitt første barn og like etter flyttet de inn i egen leilighet med beliggenhet på østkanten av Oslo. Et par år senere fikk de et barn til, og i forbindelse med at den eldste sønnen skulle begynne på skolen bestemte de seg for å flytte ut av Oslo.

I likhet med Elena fant også Zahra ut om IKG for flere år tilbake etter å ha sett en informasjonsplakat hengende på det lokale biblioteket. Til forskjell fra Elena har hun derimot ikke deltatt på jevnlig basis:

Zahra: Jeg fikk vite om IKG for mange år siden. Jeg var på biblioteket [...] også var det et ark som hang på veggen hvor det sto om en Internasjonal Kvinnegruppe og at kvinner kunne møtes på ettermiddagen for å finne på og gjøre ting sammen. Så jeg var i gruppa en periode, men på grunn av familie og barn ble det for mye, så jeg var ute av gruppa et par

år og har nylig kommet tilbake igjen. Men jeg synes det er en veldig god ordning, men hvorfor jeg ikke fortsatte der, jeg tror det ble for mye ting, at jeg ikke klarte å få endene til å møtes [ler].

I utdraget over kommer det frem at Zahra nylig har begynt å delta i IKG igjen etter flere års opphold. Noe hun begrunner med at hun over en periode fant det vanskelig å kombinere deltakelse på IKG med familie og barn – hun uttrykker at tiden ikke strakk til. (Fyrand, 2005) viser til at familiesituasjoner virker inn på kjønnetes nettverk og argumenterer for at kvinner i stor grad fortsatt har det største omsorgsarbeidet og samværet med barna i familien, særlig mens de fortsatt er små. Som igjen fører til at kvinner i denne fasen ofte ender opp med færre sosiale aktivitetsarenaer enn mannen (Fyrand, 2005). Senere i samtalen viser det seg imidlertid at de siste årene har krevd mye av Zahra på flere områder, ikke bare på hjemmebane men også i arbeidslivet. Etter å ha mistet sin faste jobb på grunn av nedbemanning kom hun seg aldri helt inn på arbeidsmarkedet igjen. I tillegg har hun skilt seg fra ektemannen, en prosess hun omtaler som krevende; de to har ingen kontakt seg imellom og all kommunikasjon går via den yngste sønnen. At hun ikke klarte å få «endene til å møtes» oppleves forståelig. Videre synes det å være viktig for Zahra å påpeke at hun i utgangspunktet «synes det er en veldig god ordning». På spørsmålet om hva Zahra synes virket spennende med lappen hun fant på biblioteket svarer hun:

Zahra: Jeg tenkte det var spennende fordi kvinner trenger kvinner i livet sitt, eller fellesskap. Særlig vi kvinner i forhold til menn, vi trenger å prate, å prate med andre kvinner er en slags terapi for oss [...]

I sitatet over viser Zahra at motivasjonen rundt hennes deltakelse bunnar i ønsket om å kunne ha gode samtaler med andre kvinner – noe hun ser på som en nødvendighet i livet. Hun snakker frem en forestilling om at kvinner «trenger» hverandre og sitatet illustrerer betydningen av kvinnefellesskap for Zahra. Dette synliggjøres ytterligere i kontrast til en typisk maskulinitetsdiskurs – hvorpå menn synes å ha mindre behov for å prate med andre menn om for eksempel utfordringer eller vanskeligheter.

Camila – Å bli ivaretatt

Camila er omtrent 60 år gammel og det var drømmen om å se nordlyset som gjorde at hun dro til Norge som student for om lag 30 år siden. Det tok henne 10 dager og 10 netter med tog fra hjemlandet før hun ankom Trondheim, der hun begynte på kunstscole. På den tiden var det ikke mange utenlandske studenter i byen og fraværet av norskkunnskaper i kombinasjon med svært begrensede engelskferdigheter gjorde språklig kommunikasjon vanskelig. Videre forteller Camila at hun imidlertid ikke opplevde det som et problem ettersom man «gjennom kunst kan se og formidle mye». Hun trivdes godt på skolen og forteller at alle var veldig snille før hun sier at «skolen var min ekstra familie». Etter noen år møtte Camila en norsk mann som hun fikk barn og giftet seg med. De to er fortsatt gift og bor sammen med datteren som nylig har begynt på høyere utdanning.

Til forskjell fra Zahra og Elena kom ikke Camila over IKG på egenhånd, men fikk anbefaling om å dra dit, av en person knyttet til en offentlig instans:

Camila: Den sykepleieren jeg pleide å snakke med, hun sluttet å jobbe med meg, men hun sa; jeg anbefaler deg å dra på IKG – det var et sted hun trodde kunne passe for meg. Så det er grunnen til at jeg begynte i IKG.

I sitatet over synliggjøres det at Camila sin motivasjon for å begynne i IKG oppsto nærmest som et umiddelbart resultat av at relasjonen mellom henne og en

sykepleier⁶ tok slutt. De to hadde jevnlig kontakt og slik jeg forstår det hadde Camila stor tillit til sykepleieren. Dette kan argumenteres for gjennom Camilas øyeblikkelige valg om å delta i IKG basert på anbefalingen fra sykepleieren. Selv om det ikke avdekkes hva sykepleieren mente at «passet» kan det tolkes som at Camila oppfattet anbefalingen som genuin, velment og gjennomtenkt. Senere i samtalen virker det som at sykepleieren gjorde rett i å anbefale IKG for Camila som synes å være fornøyd med deltakelsen. Med iver i stemmen forteller hun:

Camila: Jeg syns IKG er veldig positivt! [...] Hilde, jeg syns hun er så bra, hun passer på gruppa og jentene, det synes jeg er bra [...] Jeg er takknemlig.

Det jeg oppfatter som det sentrale i sitatet over er hvordan Camila omtaler Hilde, en av lederne i IKG. I lys av Camila sin tidligere relasjon til sykepleieren kan det forstås at hun opplever Hilde som en «erstatte» – som ivaretar henne og de andre deltakerne. Bruken av uttrykket «passer på» og formuleringen om at hun er «takknemlig» bygger oppunder denne forståelsen.

Armelle – sosialisering, hjelp og råd

Armelle er i midten av 40-årene og kom til Norge som følge av familiegjenforening på starten av 2000-tallet. Hun har fullført en mastergrad ved UiO, og sier at hun trivdes med å bo i Oslo mens hun fortsatt var student. Etter endte studier skulle det imidlertid vise seg å være vanskelig å få fast jobb, noe som sto i veien for fornyelse av leiekontrakten der hun bodde. Armelle ble derfor nødt til å flytte, og endte opp utenfor hovedstaden. De siste årene har vært preget av en rekke fysiske og psykiske plager og Armelle indikerer med utsagnet «min historie er så lang, så full av mareritt» at plagene kan ses i sammenheng med opplevelser hun har hatt. Armelle er skilt fra ektemannen, som har returnert til hjemlandet etter at han også hadde vanskeligheter med å skaffe seg jobb etter studiene. I tillegg er store deler av familien hennes, inkludert moren og søsknene også i hjemlandet. Der er hverdagen preget av en pågående krig og Armelle opplyser om at personer blir drept på daglig basis, noe hun forteller at er «veldig deprimerende for meg». Deler av familien til eksmannen bor fortsatt i Norge og hun har kontakt med dem iblant.

Armelle bor i dag alene og i likhet med Camila fikk hun høre om IKG via en ressursperson knyttet til en offentlig instans:

Armelle: Jeg ble fortalt at det var en Internasjonal Kvinnegruppe hvor kvinner med innvandrerbakgrunn møtes og prater sammen, kanskje har man noen utfordringer i Norge, som man kan prate om og prate ut om innad i den gruppa [...] så det var [offentlig instans] som fortalte meg om IKG og sa jeg burde dra.

Armelle snakker frem IKG som arena for å finne fellesskap med andre «ikke-norske» hvor man kan prate og håndtere utfordringer sammen. I likhet med Camila synliggjør dette sitatet at Armelle hadde tillit til den personen som fortalte henne om IKG, ettersom hun nå er deltaker der.

Armelle: Viktigste av alt, så går jeg dit for sosialisering, fordi jeg er alene så når jeg møter andre jeg kan prate med og vi prater ut problemene våre, så føler man seg litt lettere.

⁶ «Sykepleieren» slik jeg velger å forstå det, er for Camila en ressursperson knyttet til en offentlig instans. Dette utelukker ikke at personen faktisk «er» sykepleier, men åpner opp for at det i realiteten kan være snakk om en psykolog, sosialarbeider eller lignende.

Her kommer det frem at det er det sosiale som er den motiverende faktoren for Armelles deltakelse. Hun trekker frem at det er viktig for henne å komme seg ut blant mennesker for å bryte med den ensomheten hun opplever hjemme på dagtid. Det å ha noen andre å snakke med, noen å dele utfordringer og bekymringer med, gjør at hun får lettet på trykket hun føler inni seg. I lys av dette kan det forstås at det er de ekspressive funksjonene ved kvinnefellesskap hun og de andre kvinnene verdsetter (Fyrand, 2005).

Amira – Erfaringsutveksling og kulturformidling

Amira er i 30-årene og har bodd i Norge store deler av livet, hun kom hit gjennom familiegjenforening allerede da hun var rundt ni år gammel. Hun er gift og har tre barn i alderen fem til 15 år og lever et hektisk liv med jobb, studier og frivillige verv. Etter videregående skole begynte hun å studere på UiO men måtte avbryte utdanningen etter kort tid på grunn av sykdom, noe som preget årene som fulgte. Det tok lang tid før hun fant noe som passet hennes helse men i dag jobber hun som tolk samtidig som hun tar noen enkeltemner ved universitetet.

I likhet med Camila og Armelle fikk Amira vite om IKG av noen knyttet til en offentlig instans, dog på en litt annen måte. For en del år siden jobbet Amira på Flyktningkontoret i [den aktuelle] kommunen og det var via kolleger at hun hørte om IKG første gang. I samtalen tydeliggjorde ikke Amira hvorvidt informasjonen om IKG ble fulgt opp av en anbefaling til henne personlig om å delta, men det fikk jeg ikke inntrykk av. Dette begrunnes med min forforståelse om at Amira allerede var inkludert i «rollen» som kollega og det faktum at hun «passer» innenfor kategorien «kvinne med innvandrerbakgrunn» ikke ble tillagt definisjonsmakt på arbeidsplassen. I sitatet under forteller Amira om sine tanker rundt hvorfor hun ville bli med:

Amira: Det som virket spennende var at jeg fikk høre at det var en gruppe med kvinner, med forskjellige bakgrunner fra flere land og nasjonaliteter som møtes her i IKG annenhver uke. For å praktisere norsk språk og lære av hverandre om den norske kulturen. Så derfor syntes jeg det var interessant å være en del av den gruppa.

Her presenterer Amira IKG som en arena for å møte kvinner som er forskjellige og snakker frem aspektet om mangfold som noe av det hun synes virket mest interessant ved gruppa. Videre legger hun til at det er en arena for å lære om norsk språk og kultur. Slik jeg ser det snakker Amira frem det spennet som ble introdusert tidligere i dette kapitlet, IKG som «internasjonal møteplass» i en spenning til «læren om lokalsamfunnet». Videre forteller hun:

Amira: Jeg synes alle aktivitetene vi gjør er spennende og interessante å delta på, men aller mest interessant er når vi sitter og tar opp forskjellige temaer som vi diskuterer og sammenligner med det norske livet og våres bakgrunn, eller hvordan det er i forhold til i våre hjemland.

Her viser Amira et engasjement rundt det å diskutere og identifisere forskjeller og likheter ved «det norske livet» sammenlignet med ulike «hjemland» og at kulturforskjellene er noe hun verdsetter med IKG.

Maryam – informasjon om rettigheter

Maryam er i midten av 50-årene og kom til Norge som politisk flyktning med sin mann og sin da halvt år gamle datter for om lag 25 år siden. Før de flyktet var hun nesten ferdig med en tung akademisk grad ved universitetet, men fordi det var risiko for at mannen hennes kunne bli fengslet igjen, var de nødt til å rømme landet. Med hjelp fra FN kom de til Norge etter en lengre periode på flukt og Maryam hadde et stort ønske om å endelig

fullføre utdanningen sin. Det skulle imidlertid vise seg å være vanskelig på grunn av uoverensstemmelser rundt de formelle kravene i hjemlandet og her i Norge. Hun og ektemannen fikk et barn til, en sønn, samtidig som hun begynte å studere for å bli førskolelærer – et valg basert på at det var «lettere» enn det hun studerte i hjemlandet. Maryam har vært i flere jobber, men på grunn av kronisk hodepine og smerter i kroppen kan hun ikke jobbe lenger. Hun er skilt fra mannen, datteren har flyttet ut i forbindelse med studier, mens sønnen bor fortsatt hjemme.

Maryam er den av informantene som har vært i IKG kortest – kun et halvt års tid. Likevel har hun visst om gruppa lenge, ettersom hun for flere år tilbake fikk høre om den via en venninne:

Maryam: Hun hadde gått der i flere år og hadde sagt til meg tidligere; hvorfor blir du ikke med? Men jeg visste at jeg ikke orket faktisk. Jeg hadde ikke energi til å drive med noe mer enn jeg hadde allerede.

Slik jeg tolker sitatet over verdsetter Maryam muligheten til å gjøre ting i sitt eget tempo, når hun føler det passer for henne. Dette tydeliggjøres gjennom beretningen om at hun ble introdusert for IKG på et tidspunkt hvor det var andre aspekter i livet som tok tid og energi, i likhet med Zahra. Senere i samtalen snakker hun om sine ønsker for fremtiden og slik jeg tolker det viser det til hva hun ønsker å få ut av deltakelsen i IKG:

Maryam: [...] utlendinger, minoriteter, må bli informert [...] Hvilke rettigheter har jeg. Jeg var velutdannet da jeg kom, men jeg var forvirret, hva er mine rettigheter. Hva skal jeg gjøre? Jeg ble syk men hvis jeg hadde visst at jeg klarer å ta hånd om mine barn alene, da skulle jeg ikke levd i et helvete i 27 år.

Det ligger mye i dette sitatet, men i henhold til den aktuelle analysen kan en måte å lese dette på være at Maryam sin motivasjon for deltakelse drives av ønsket om tilgang på informasjon, som i det store bildet kan bidra til økt sosial kapital.

Leyla – en annerledes opplevelse fra et lignende tiltak

Leyla er i 40-årene og kom til Norge som politisk flyktning med hjelp fra FN for under ti år siden. Hun kommer fra en stor familie med åtte søsken og i barndommen følte hun på mye ansvar. I kombinasjon med lite oppmerksomhet fra foreldrene gjorde det at hun tidlig ble veldig selvstendig. Leyla omtaler familien som en «politisk familie» og forteller at broren ble henrettet for mange år siden som en konsekvens av dette. Som en reaksjon på henrettelsen ønsket moren å flykte, faren derimot ønsket å bli igjen, noe Leyla syntes var «egoistisk og dumt», fordi han ikke tenkte på barna sine. Som det kommer frem i overskriften er ikke Leyla deltaker ved IKG, men hun har erfaring fra et lignende tiltak i en annen kommune og forteller at deltakelsen ikke var noe for henne:

Leyla: For meg var det ikke bra i det hele tatt. Fordi jeg var ikke i en slik situasjon hvor jeg ønsket å bli kjent med folk som hadde mange problemer i livet sitt, sånn er jeg fortsatt. For jeg har sett nok tror jeg, nok er nok. Jeg tåler det ikke lengre [...] De var ikke sånne jeg kunne ha et vennskap til. Jeg var der ikke så ofte. Jeg er faktisk en litt isolert person, som ikke vil være med alle. Særlig hvis jeg merker at de er nysgjerrige på livet mitt og spør om ting de ikke burde spørre om [...] Jeg ønsker ikke forklare meg for alle.

I sitatet over skildrer Leyla sine opplevelser og viser til at kvinnenes åpenhet rundt ulike problemer og nysgjerrighet førte til at hun opplevde gruppen som ubehagelig og grenseoverskridende. Leyla knyttet dette til at kvinnene er «nysgjerrige» og spør om ting «de ikke burde spørre om». Slik jeg tolker det synliggjør sitatet hvordan Leyla opplevde tiltaket som et negativt supplement i hverdagen, hvor hennes private liv ble forsøkt

utbrettet. Dermed var kvinnegruppen et fellesskap hun ikke ønsket å være en del av. I lys av dette utfordres antakelsen om at deltakelse i internasjonale kvinnefellesskap utelukkende bringer positive opplevelser og erfaringer. Leyla bidrar i den forstand til et mer nyansert bilde av tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap – hvorpå deltakelse kan trigge vanskelige og/eller ubehagelige følelser for noen. Videre forteller Leyla om at hun nå deltar jevnlig på språkkafé, noe hun opplever som positivt:

Leyla: Men her, deltar jeg på språkkafé, som er blanding av kvinner og menn, norske og utenlandske, jeg er veldig glad. Jeg har noe til felles med dem som er der og det vi har til felles er at vi lærer språk. De lærer oss språk ikke sant, så vi har noe til felles. Det er jeg veldig glad for. Men det er ikke en ren kvinnegruppe.

Utdraget viser at Leyla nå er en del av et fellesskap hun trives i og opplever som positivt. I kontrast til kvinnenettverket som hun opplevde som følelses- og relasjonsorientert beskriver hun et nettverk som er mer saks- og handlingsorientert – hvor alle som deltar har noe til felles som er tydelig – i dette tilfellet språk. Dette konkrete fellestrekket fungerer som et lim i fellesskapet og verner om uønsket oppmerksomhet.

4.4 Aktiviteter i IKG

Aktiviteter er en sentral del av IKG og slik jeg har forstått det er det de to lederne, Hilde og Ruth som har hovedansvaret for å planlegge de ulike aktivitetene i IKG. For å gi deltakerne mulighet til å bygge et bredt kontaktnett og teste ut ulike aktiviteter samarbeider IKG med fagetater, andre miljøer i kommunen og diverse organisasjoner. Således kan IKG forstås som en kilde til sosial kapital (Putnam, 2000). Denne forståelsen styrkes av det som fremkommer i lokalavisen som skriver at IKG viser en særlig innsats for inkludering av kvinner med minoritetsbakgrunn, ved å legge til rette for opplæring om det norske samfunnet og kvinnehelse spesielt. Kommunen skriver at det er skapt en form for «læringsmiljø» i gruppa, med foredrag om blant annet det norske samfunnet, kosthold, helse, arbeidsliv, barnevern og sosiale rettigheter.

En vanlig kveld på IKG

På spørsmålet om hva de pleier å gjøre på en typisk kveld i IKG svarer Amira og Elena:

Amira: Det er forskjellige aktiviteter, det kommer an på, når det for eksempel er rundt juletider, så har vi sånn juleverksted hvor vi sitter med forskjellig håndarbeid. Vi tar opp forskjellige temaer, diskuterer det, eller så drar vi på turer. For eksempel nå som det nærmer seg sommer, da er det mer sånne turer eller grilling ute, og noen ganger driver vi med flerkulturell matlaging.

Elena: Forskjellige aktiviteter, postkort til jul, dans, men også emner. Jeg husker jeg fortalte om håndarbeid en gang. [...] Vi hadde en legestudent som kom og fortalte om diabetes og fedme, det finnes mange flere emner man kan snakke om.

Sitatene over synliggjør variasjonen i de ulike aktivitetene på IKG, hvorpå det kommer frem at flere er knyttet opp mot aktuelle høytider og årstider. Elena gir uttrykk for at man som deltaker har mulighet til å selv bidra inn å påvirke hva samlingene skal handle om. Som det kom frem i første del av dette kapittelet består IKG av en mange forskjellige kvinner med ulik bakgrunn. Arrangementene, som er tilgjengelig på Facebook-siden viser at flere av deltakerne har hatt delansvar på samlinger. Dette tyder på at IKG ikke er fremmed for å lytte til og benytte seg av tilgjengelig kunnskap som allerede eksisterer i deltakergruppen.

En kveld med psykologer

I samtalene med kvinnene var det flere av dem som nylig hadde deltatt på en samlingskveld hvor IKG hadde hentet inn to psykologer som snakket om sitt arbeid og psykisk helse generelt. Camila var blant kvinnene som deltok og hun kunne fortelle dette:

Camila: Vi hadde besøk av to psykologer, det var veldig interessant for meg. Jeg står på venteliste [for å få psykolog] så da snakket jeg med dem og de sa at jeg også kan søke til kommunen om å få noe tilbud der, det var positivt.

Camila er tydelig fornøyd med utfallet av temakvelden og jeg merker meg at det er med stolthet i stemmen hun forteller at hun fikk snakket med de to psykologene – som ga henne noen nyttige råd til hvordan å håndtere ventelistesituasjonen. En annen som også virket fornøyd, er Armelle:

Armelle: Jeg synes den samlingen om psykisk helse var veldig nyttig, fordi jeg hadde noen spørsmål fra tidligere som jeg fikk stilt [...] psykologen fortalte oss og vi diskuterte hvordan å leve med psykiske vanskeligheter, hvordan å takle det, men også hvordan psykisk og fysisk helse henger sammen.

Armelles sitat bygger ytterligere oppunder forståelsen av formatet til IKG er en kilde til sosial kapital (Putnam, 2007). I form av at gruppa legger til rette for møter mellom «profesjonelle» og «brukere». Begge sitatene er eksempler på at deltakelse i IKG har gitt kvinnene tilgang på informasjon de mest sannsynlig ikke hadde fått tilgang til på egen hånd. Zahra deltok også på kvelden om psykisk helse, men forteller at hun satte mer pris på det sosiale enn det faglige:

Zahra: Den var fin nok, nivået var kanskje litt lavt, fordi noen ikke kan norsk veldig godt så psykologen måtte bruke lang tid til å forklare sånn sakte og rolig, men jeg tror man må tilpasse seg, men for min del var det hyggelig, at jeg møtte andre kvinner og vi snakket mye med dem som satt rundt.

Zahra gjør et poeng ut av det foreligger store forskjeller i kvinnenes norskkompetanse og viser til at dette påvirker nivået på det som kommuniseres ut av fagpersoner som gjester IKG. Slik jeg forstår det ble informasjonen om psykisk helse begrenset til det generelle. Til tross for et svakt faglig utbytte var Zahra fornøyd med kvelden – hun fikk sosialisert og snakket med andre kvinner, som i første delen av dette kapittelet ble løftet frem som hennes motivasjon for deltakelse i IKG.

Utfordringer i IKG

Sitatet til Zahra synliggjør flere av utfordringene ved tiltak i IKG. Først og fremst språklig, men også på grunn av hvor ulike kvinnene som deltar er. Dette problematiseres av Camila som løfter frem både språk og kulturforskjeller når hun gir uttrykk for at hun synes det er vanskelig å åpne seg og snakke under samlinger i IKG:

Camila: Jeg føler ikke ro, eller når vi sitter i samling, så er det vanskelig å se dypere. Jeg vet de vil snakke med venner som er nære eller slektninger. Man må være litt åpen for å kunne snakke, litt åpen som person. Jeg er ikke så åpen. Men i IKG, når man har, eller bruker forskjellig språk da er det vanskelig ... Men også på grunn av at bakgrunnene er veldig forskjellige – de kommer fra et helt annet sted, ikke samme natur, ikke samme kultur.

Jeg får inntrykk av at Camila føler det unaturlig og rart å skulle åpne seg for kvinnene i IKG. De er «nære» i form av deltakelse, men den nærheten gjør det ikke naturlig å åpne seg. Hun argumenterer for at kvinnene i IKG foretrekker å snakke med dem som er

«nære». Med dette skaper hun avstand mellom seg selv og de andre kvinnene i IKG. Camila formidler i utdraget over et sett av utfordringer for mangfoldige fellesskap som IKG. Herunder kommunikasjon og språk, i tillegg til at det er vanskelig å snakke om intime og sensitive temaer med noen man ikke kjenner så godt. Zahra identifiserer fraværet av yngre norske kvinner som en utfordring:

Zahra: Jeg visste ikke at det fantes norske kvinner der [...] men problemet er at det bare er eldre norske kvinner, de unge er ikke så engasjerte i å være med. Det var bare eldre pensjonister som var der, det var bra fordi de var så hyggelige, det var de to jeg snakket mest med.

Zahra uttrykker at hun ble overrasket over at det var norske kvinner på IKG, det presenteres som unormalt. Videre problematiserer hun fraværet av yngre norske kvinner og hevder at de er mindre «engasjerte». Jeg tolker fraværet av yngre norske kvinner som et resultat av hvordan IKG presenteres utad. Som det kom frem innledningsvis i dette kapitlet presenteres IKG som et tiltak for – og tilpasset til – kvinner med migrasjonsbakgrunn. Både på sosiale medier, gjennom informasjonsplakaten, men også i lokalavisen og gjennom informasjon som er tilgjengelig på [den aktuelle] kommunens hjemmesider.

Elena: Det har jeg sagt fra begynnelsen, at for å huske navnene, burde alle ha navnelapper hver gang. Fordi for meg er navnene som nye ord, jeg må pugge de, jeg kjenner ikke navnene der [...] Vi må begynne å finne navneskilt så vi husker navnene bedre. (Elena)

I sitatet over problematiserer Elena at det ikke foreligger etablerte rutiner som legger til rette for at deltakerne kan lære seg og huske navnene til hverandre. Elena viser til mangfoldet i gruppa ved å betegne navnene som «nye ord» dette symboliserer at de skiller seg ut fra navn hun er «vant» med. Derneft presenterer hun en løsning på «problemet» i form av navneskilt. Slik jeg forstår Elena er utsagnet innrammet i noe større – som omhandler det å anerkjenne og se hverandre som mennesker. Det å hilse på hverandre oppleves mer virkningsfullt når man bruker navnene til hverandre. Elena har, som det kom frem i innledningsvis i kapitlet, vært deltaker i IKG helt siden begynnelsen – det vil si ca. ti år. I løpet av årene har hun blitt kjent med flere av kvinnene og senere i samtalen kommer det frem at hun hilser på flere av de også utenfor gruppens «varme indre»:

Elena: De kvinnene jeg kjenner, vi hilser på hverandre når vi treffes og når vi sitter på IKG. Vi har ikke så tett kontakt men det er fint [...] IKG er et fint sted for jeg ble kjent med dem via gruppa, de kommer sammen og når jeg går i butikken så hilser vi på hverandre, det er veldig fint.

Det er i lys av dette sitatet at forståelsen rundt hennes ønske om å lære seg navn kommer til syne, det er tydelig at IKG er en arena hvor hun har fått nye bekjenskaper – noen å hilse på.

Det positive med IKG

Flere av kvinnene har vært deltakere på IKG over flere år og én grunn til at de fortsetter å delta er at de føler de får noe ut av det, at de anser deltakelsen som et positivt supplement i hverdagen. Som det fremkommer av sitatet til Elena over – flere bekjenskaper. Utover det forteller hun at det å lage mat fører kvinnene nærmere på tross av ulikhetene dem imellom:

Elena: Veldig fint når vi lager mat, for da snakker vi bare om matlaging, utveksler erfaringer og ja, ideer og sånt [...] Vi er forskjellige og vi snakker, ingen sier noe om religion eller politikk, bare om mat og reise, hvordan var det i Filippinene, hvordan var det i India, hvordan var sånn? Det er veldig fint og interessant.

Elena presenterer mat som noe universelt å samles rundt og det kommer frem at hun setter pris på det å møte andre kvinner med like interesser, i dette tilfellet mat, som hun kan utveksle erfaringer og ideer med. Dette belyser det jeg oppfatter som et viktig aspekt ved IKG – det er ikke nødvendigvis sånn at kvinnene som deltar har felles interesser og er «like» kun fordi de har migrasjonsbakgrunn og er kvinner. Videre kan det forstås at noe av styrken til IKG ligger i bredden av forskjellige aktiviteter som tilbys – dette forstås som «bridging», brobyggende kapital (Putnam, 2000).

Elena: At du finner venner. Flere kvinner er uten jobb, uten nettverk, de har også behov. De forteller og de lærer om hvordan livet er i Norge, om ulike temaer, om helse og forskjellige ting; barneoppdragelse, kultur og norske tradisjoner.

I sitatet over forteller Elena hva hun liker best med IKG og fanger også den todelte målsettingen til gruppa, møte andre og lære om lokalsamfunnet og Norge. Slik jeg ser det synliggjør sitatet at gruppa bidrar til økt sosial kapital blant de som deltar – i form av informasjon, samhandling og identitet.

Armelle: Alt i alt så syns jeg gruppen er veldig informativ, vi får god informasjon. I mitt tilfelle, hvis jeg står overfor noen utfordringer med noe jeg ikke forstår, så kan jeg spørre lederne av gruppa om hjelp.

Det Armelle forteller her bygger opp under de generelle målsettingene til IKG – at en skal oppleve økt tilgang til ressursene i samfunnet. Hun ytrer at informasjonen hun får gjennom IKG oppleves som nyttig og det virker som hun anser IKG som en arena hun kan henvende seg til hvis det er noe hun står ovenfor og ikke forstår. I samtale med Zahra kom det frem at hun pleier å motta meldinger fra Hilde med informasjon om hva som står på agendaen for neste treff. Slik jeg tolker det er meldingen en «fellesmelding» som går ut til samtlige deltakere ved IKG, gitt at de har deltatt tidligere. Fellesmeldingen er et supplement til Facebook-siden, og i samtalen med Zahra får jeg inntrykk av hun opplever det som positivt å bli «fulgt opp» via disse meldingene.

4.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg introdusert IKG, og beskrevet både bakgrunnen for opprettelsen av gruppen, samt hvilke aktiviteter den organiserer. I lys av tilgjengelig informasjon om gruppa hentet fra ulike formidlingskanaler, kommer det tydelig frem at det er et spenningsforhold mellom «inkludering» og «internasjonal møteplass» i IKGs aktiviteter. IKG forsøker på samme tid å være en møteplass for kvinner som vil lære mer om Norge og lokalsamfunnet – og en internasjonal møteplass hvor norske kvinner og kvinner med migrasjonsbakgrunn kan møtes på like fot. Jeg har også introdusert kvinnene og redegjort for deres migrasjonsbakgrunn, motivasjon til og erfaringer med IKG. Her kom det tydelig frem at IKG har vært en viktig arena for mange, på tross av at mange likevel sliter med ensomhet og manglende nettverk. I kvinnenes beskrivelser av IKG legger jeg spesielt merke til at de liker å snakke om felles interesser som dreier seg om noe annet enn at de er kvinner med migrasjonsbakgrunn – for eksempel mat, håndarbeid eller utfordringer.

5 Vennskap

I dette analysekapitlet vil kvinnenenes tanker, opplevelser og erfaringer knyttet til vennskap løftes frem og jeg spør: *Hvilke utfordringer og muligheter møter kvinnene med tanke på å bygge og opprettholde vennskap og fellesskap i Norge?* I analysen av disse ulike vennskapene vil jeg være oppmerksom på hvorvidt de kan regnes som sterke-, svake- eller fraværende bånd, inspirert av Granovetter (1973). I samtale med kvinnene dukket det opp personlige beretninger om vennskap mens andre snakket mer generelt og konseptuelt om vennskap som fenomen. Jeg vil først gjøre rede for de måtene kvinnene beskriver prosessen rundt dannelse av vennskap, deretter kaste lys på deres vennskap med jevnaldrende; både gode og dårlige, før jeg til slutt ser på deres samhandling og vennsapsrelasjoner til eldre mennesker.

5.1 Dannelse av vennskap

I denne delen vil jeg diskutere hvordan kvinnene danner vennskap. Først vil jeg se på forskjellene de identifiserer rundt det å danne vennskap her i Norge i kontrast til deres hjemland, deretter vil jeg se på hvordan de oppfatter aspektet om tid ved etablering av vennskap. Disse betraktningene belyser utfordringer kvinnene opplever i situasjoner hvor de forsøker å danne vennskap.

Dannelse av vennskap i Norge

Armelle: Ja det er store forskjeller [ler] To ytterpunkter! La meg si det sånn, der jeg kommer i fra, eller i [kontinent] generelt, det er så lett, jeg mener du trenger ikke noen form for protokoll. Man bare møtes, du kan møte noen helt tilfeldig på gata, snakke og bli venner. Til og med, hvis du sitter på bussen [...] Man snakker med alle man møter. Det er veldig annerledes i Norge. Du må kjenne noen, du må gjennom en slags prosess. [...] det er annerledes fra sånn det er hjemme, hjemme er alle så sosiale, så åpne og ja ...

Sitatet er et svar til spørsmålet om det er noen forskjeller rundt dannelse av vennskap her og i hjemlandet. I starten av sitatet viser Armelle til kontrastene rundt etablering av vennskap her i Norge sammenlignet med hjemlandet. Hun ler og tydeliggjør kontrasten ytterligere med betegnelsen «to ytterpunkter». I samtalen med henne forsto jeg latteren som et tegn på at hun anser forskjellene å være så ekstreme at hun opplever det som absurd - på kanten til komisk, at noe som er så «lett» i hjemlandet skal være så vanskelig her. Hun legger til at det i hjemlandet ikke er behov for «noen form for protokoll» - implisitt kan dette leses en antydning til at det i Norge foreligger en rekke uskrevne normer og regler rundt dannelse av vennskap. Noe som tydeliggjøres ytterligere idet Armelle viser til at man i hjemlandet kan bli venner overalt; «til og med på bussen» et utsagn som forstås å være et eksempel på en arena hvor det å danne vennskap ikke faller «naturlig» i Norge. Elena og Maryam deler flere av de samme tankene som Armelle:

Maryam: Nordmenn er veldig forsiktige, men vi er ikke sånn, vi er veldig ... Altså der jeg kommer fra kan du bli venn med hvem som helst; på bussen, ute, overalt.

Elena: Norske folk er veldig rolige mennesker, men der jeg kommer fra er det veldig lett å bli kjent med folk. For eksempel, jeg kjørte drosje med åtte seter og jeg kjøpte billett, vi begynte å snakke, og vi snakket og snakket på turen. Det er ikke noe problem med noen,

det er lett å komme i kontakt. Men med nordmenn, litt vanskelig, kanskje de tenker, hva skal jeg snakke om? Er det nødvendig? Eller bare er mer opptatt av å være i fred og ro. Vi kommer med den innstillingen at vi hele tiden må forklare noe, snakke.

Elena og Maryam snakker frem en «typisk norsk» væremåte når de gjør rede for forskjellene rundt etablering av vennskap her og i hjemlandet. De er vant til en mer «åpen» kultur i form av å være nysgjerrig på andre en møter. I tråd med Armelles utsagn gjør de også et poeng ut av at vennskap kan oppstå overalt og igjen løftes kollektivtransport frem som et eksempel. Spontanitet og åpenhet virker å være grunnelementer for dannelse av vennskap i beretningene til kvinnene. Senere i samtalen løfter Maryam frem et krav om likhet for dannelse av vennskap:

Maryam: Du vet i Norge, det er veldig, veldig vanskelig å finne personer som er lik deg, der jeg kommer ifra, der har du mer mulighet til å velge venner, men her kan du ikke velge. Du er nødt til å ha kontakt med de folka som er rundt deg.

I dette sitatet snakker Maryam frem et krav om likhet for dannelse av vennskap, før hun argumenterer for at dette gjør det utfordrende å danne vennskap i Norge. Her er det vanskelig å finne noen som «er lik deg» fordi det å danne vennskap begrenses til de man er rundt. Slik jeg forstår det antyder hun at det ikke er noe rom for spontanitet som bryter opp kravene om «hvør» og «når» man kan bli venner med noen. Videre forteller hun:

Maryam: Jeg kan bare si at det er mye lettere med folk fra andre kulturer som har giftet seg med nordmenn [...] Sånne blandede ektepar er mye lettere enn med ekte norske familier, det er veldig veldig vanskelig [...] Jeg tenker sånn at de er blitt kjent med andre kulturer og de vet, de dømmer ikke oss. Jeg kan si at folk er vant til å dømme hverandre.

I sitatet som er gjengitt ovenfor viser Maryam til at nordmenn som er gift med noen fra en annen kultur er lettere å komme i kontakt med. Hun omtaler det som «blandede ektepar» og viser til parforhold som består av en norsk og en utenlandsk. En måte å lese sitatet på er at kulturelle forskjeller som kan oppleves fremtredende i sosiale samhandlingssituasjoner med personer som er norske blir mindre tydelige i møte med «blandede ektepar». Ettersom den «norske» parten i et blandet ektepar besitter en dypere kulturell forståelse for det som er forskjellig. Maryam vektlegger at personer i blandede ekteskap ikke «dømmer» – men at «folk er vant til å dømme hverandre». I denne sammenhengen forstås «folk» til å gjelde norske folk og Maryam antyder at nordmenns fraværende kunnskap om andre kulturer fører til stereotypiske forestillinger. Som igjen begrenser muligheten for dannelse av vennskap.

Ekte vennskap dannes over tid

At det er «lett» å bli venner med folk er noe Zahra viser til når hun snakker om sine erfaringer om dannelse av vennskap fra hjemlandet:

Zahra: Jeg tror vi, eller der jeg kommer fra, i hvert fall sånn jeg fant venner før [i hjemlandet], jeg ble venner med folk veldig lett, men så, når man bruker mer tid sammen, da forstår jeg, okei passer vi sammen eller ikke? [...] også etter hvert vi finner ut okei, vi passer ikke sammen, da kutter vi, så vi går den andre veien, vi tør å bli venner først.

Til forskjell fra de andre kvinnene trekker Zahra frem tid som et viktig aspekt knyttet til dannelse av vennskap. Zahra formidler at der hun kommer fra anser man hverandre som «venner» med én gang, hvorpå begge parter er innforstått med at tiden etterpå er en slags «prøveperiode» for å finne ut om man egentlig «passer sammen» som venner eller ei. Avslutningsvis sier hun «vi tør å bli venner først» et utsagn som forstås som en

kommentar til at det i Norge skal mye «mer til» før man anser hverandre som «venner». Forståelsen om at «prøveperioden» i Norge handler om hvorvidt man vil være venner i det hele tatt eksemplifiseres i sitatet under:

Zahra: Én ting jeg har skjønt når det gjelder dere nordmenn, dere stoler ikke helt på folk, men den dagen dere stoler på noen, da blir de en del av familien [...] dere er litt skeptiske og forsiktige lenge, men når dere får den tryggheten med personen da blir den velkommen og en del av familien.

En måte å lese sitatene samlet på er at det i utgangspunktet foreligger flere likheter i prosessene rundt dannelse av vennskap her i Norge og i hjemlandet. Ikke i form av arenaer det fremstår «naturlig» å bli venner med noen på – der er det store forskjeller. Men at reelle, dype og nære vennskap krever at man omgås over tid, gjennom en lengre sosialiseringssprosess.

5.2 Kjennskap til vennskap: det gode, det dårlige og det fraværende

I dette delkapitlet utforsker jeg det kvinnene sier om vennskap de har og har hatt. Først vil jeg ta for meg og diskutere de gode erfaringene fra vennskap og deretter gjøre det samme med dårlige og fraværende vennskap. Elementer som går igjen i kvinnenes positive opplevelser handler stort sett om det å ha noen å være fortrolig med, noen en kan få råd, veiledning og støtte fra. Erfaringer knyttet til negative opplevelser dreier seg hovedsakelig om manglende gjensidighet og brudd på tillit. Fravær av vennskap bunner i utestengelse, strenge sosiale krav og sviktende integrering.

5.2.1 Det gode vennskapet

I denne delen ser jeg på hvordan kvinnene beskriver sine positive opplevelser knyttet til vennskap, før jeg kaster lys på hva som kjennetegner disse opplevelsene. Fellestrekk som gikk igjen i intervjuene i beretninger om «det gode vennskapet» var noen som kunne gi råd og veiledning, og noen som ønsker å ha et gjensidig vennskap.

Veiledning og råd

I flere tilfeller var det i samtale om vanskelige og såre perioder i livet at beretninger om «det gode vennskapet» kom til syne. Kvinnene snakket frem viktigheten av å ha en venn å snu seg til for emosjonell støtte og trygghet når det butter i andre deler av livet. Et eksempel på dette kom frem i intervjuet med Zahra:

Zahra: Jeg har en venninne [...] som kan veilede meg [...] Av og til føler jeg at jeg har møtt veggen og har ingen vei, det hjelper så mye å snakke om situasjonen med henne. Uansett når man snakker om det som plager deg, du føler deg lettere. Fordi du har fått det ut, og når du snakker om det så kanskje fordøyer du det på en annen måte

I sitatet over beskriver Zahra hvordan venninnen hjelper henne å håndtere det å ha «møtt veggen», som i dette tilfellet forstås å gjelde ulike utfordringer eller vanskeligheter. Videre formidler Zahra følelsen av at hun «har ingen vei» som kan symbolisere at de aktuelle problemene eller utfordringen kan kjennes uoverkommelige og uten åpenbare løsninger. Venninnen løftes i denne sammenhengen frem som en som viser «vei» og hjelper henne forbi «veggen». Venninnen forstås å være en som hjelper med å finne løsninger, en Zahra kan snakke om nære, personlige og vanskelige ting med. En hun kan være fortrolig med. Dette er kvaliteter som Amira også snakker frem og på spørsmålet om hvilken type person hun går til hvis hun har problemer, svarer hun kjapt:

Amira: En som tar meg på alvor og en som er god til å lytte, å gir meg gode råd og veiledning, en som er ærlig mot meg.

Uten at hun referer til en spesifikk person eller hendelse er Amira svært konkret i svaret sitt og jeg opplever at hun har det klart for seg hvem hun henvender seg til i vanskelige perioder. Om ikke hun har en spesiell person i tankene er hun i hvert fall tydelig om hvordan hun ønsker å bli møtt; med åpenhet og forståelse. I likhet med Zahra uttrykker hun et ønske om veiledning – råd til hvordan å møte og håndtere problemene.

Zahra og Amira har vist at muligheten for veiledning på det personlige plan verdsettes i et vennskap. Armelle derimot synliggjør at behovet for veiledning og støtte også kan gjelde i andre sammenhenger og aspekter av livet. I sitatet under kommer det frem at hun ikke er fremmed for å be om hjelp når behovet oppstår:

Armelle: Når du har problemer, ber du om hjelp, som min norske venn som jeg hadde, måtte jeg forklare henne noen vanskeligheter som jeg har gått gjennom og litt misforståelse fra for eksempel NAV ... Når jeg misforstår noe så forklarer jeg det til henne, hun vet mye om systemet, hun kan fortelle meg hva jeg skal gjøre og ja ...

Armelle fremstår bestemt og tydelig i beretningen om at det å be om hjelp i møte med problemer er det eneste riktige å gjøre. Videre refererer hun til ei norsk venninne hun har åpnet seg til om vanskeligheter, men som også har vært behjelpelig med dagligdagse utfordringer hvor det har vært uklart for Armelle hva hun skal ta seg til. Det virker som at venninnen har veiledet og hjulpet til med å forstå det som kan tenkes å gjelde søknader og skjemaer til NAV. Noe som virker å være av stor betydning for Armelle. Hun legger til at venninnen «vet mye om systemet» og formidler en opplevelse av trygghet og tilhørighet.

Det er foreligger en enighet i utsagnene til kvinnene som handler om at ærlighet, sosialisering, deling av informasjon, og det å kunne snakke fortrolig sammen er viktige elementer i et godt vennskap.

Vennskap som sosialt bytte og normen om gjensidighet

Zahra: Jeg har en venninne som har vært venninne siden jeg kom til Norge, hun er oftere hos meg på besøk, hun er ikke så flink til å invitere tilbake, men jeg tenker: okay, sånn er det bare, fordi jeg er så glad i henne og vi har så god kjemi [...] og vi har så mye å prate om. Hun er norsk, men hun er også interessert i innvandrerfamilier og sånt mangfoldig samfunn [...] det kan være derfor hun fortsatt holder kontakt med meg [ler]

I sitatet over forteller Zahra om ei hun har vært venninne med helt siden hun kom til Norge for litt over 20 år siden. Zahra påpeker raskt at gjensidighet – i form av besøk – ikke er en bærende faktor for opprettholdelsen av kontakten og vennskapet. Det vektlegges derimot at hun er så «glad i [...] og har så god kjemi» med henne. Dermed løftes venninnen frem som et unntak til Zahras typiske handlingsmønster i vennsapsrelasjoner – ettersom hun senere i intervjuet gir uttrykk for at manglende gjensidighet – i form av lite gjengjeldelse av besøk – har ført til brutte vennskap. I sitatet kommer det frem at venninnen er norsk før hun raskt legger til et velkjent «men» og belyser muligheten for at kontakten mellom de to opprettholdes av den norske venninnen fordi hun er interessert i det Zahra omtaler som «innvandrerfamilier og sånt mangfoldig samfunn». Like etter å ha sagt det ler hun litt men det er ikke til å komme bort fra at dette er noe hun har reflektert over. Jeg tolker vennskapet mellom de to som et «sosialt bytte» - et vennskap basert på en gjensidig interesse for det den andre har å gi (Fyrand, 2005). Zahra får ta del i et «norsk vennskap», mens venninnen får et innblikk

i «innvandrerfamilier og sånt mangfoldig samfunn». Også Leyla beskriver et sett av egenskaper ved sine norske venner som «forklarer» hvorfor de er venner:

Leyla: Jeg har få norske venner, men de er veldig varme og sånt, de har lært. Fordi de har hatt kontakt med utenlandske og har forandret seg, de har kunnet integrere seg i situasjonen. Men alle klarer ikke det og jeg forventer det heller ikke.

De få norske vennene Leyla har, løftes frem som en motsats til det Leyla oppfatter som «typisk norsk» væremåte – forestillingen om nordmenn som kalde, lite imøtekommende som for det meste opprettholder vennskap og relasjoner med «sine egne». Slik jeg forstår Leyla er det i møte med utenlandske at de norske har klart å «åpne seg» å «bli varmere», Leyla sier at de har «lært». Hun formidler at hennes norske venner i møte med utenlandske har fått utvidet horisonten sin. Videre forteller Leyla:

Leyla: Jeg har en venninne i hjemlandet, vi snakker bare en eller to ganger i året, så bare gratulerer, godt nytt år og sånt, men jeg er helt sikker at vi er gode venner. Hvis hun trenger hjelp en gang vil jeg prøve å hjelpe henne, for hun gjør det samme for meg. Det er det vennskap betyr for meg.

Med en selvsikkerhet og ro i stemmen forteller Leyla i sitatet over om en nær venninne hun har i hjemlandet. Det kommer frem at de to ikke har jevnlig kontakt men at de utveksler gratulasjoner og ønsker om et godt nytt år. Leyla bærer preg av trygghet når hun snakker om relasjonen og formidler en visshet om at hvis det skulle dukke opp noe, så vil de være der for hverandre og prøve å hjelpe. Fysisk tilstedeværelse eller regelmessig kontakt er ikke bærende elementer i relasjonen. Slik jeg tolker det nære vennskapet deres på det usagte, rundt en gjensidig forståelse om at de er der for hverandre når gjelder. Tid og avstand utgjør ingen forskjell på nærheten i deres vennskap og påvirkes heller ikke av at de sjelden møtes eller snakkes.

Kvinnenes oppfatninger av det gode vennskapet dreier seg rundt muligheten til å få råd og veiledning, sosialt bytte og det å hjelpe hverandre med vissheten om at normen om gjensidighet foreligger.

5.2.2 Det dårlige vennskapet

I denne delen undersøker jeg hva som kjennetegner kvinnenes dårlige opplevelser knyttet til vennskap. Kvinnene snakker om blant annet følelsen av manglende gjensidighet, skuffelse og opplevelser av brudd på tillit. Mens noen viser til konkrete opplevelser, er det noen av kvinnene som snakker mer generelt om vanskeligheter knyttet til det å finne venner i Norge.

Zahra: Da sønnen min var mindre hadde jeg flere norske venninner, på grunn av de felles aktivitetene sånn barselgruppe, og jeg hadde veldig tett forhold med ei, i mange år, men etter at hun fikk barn nummer to og barna begynte på skolen, det ble bare mindre og mindre. Så jeg gikk ofte til henne, korte turer for hun bor ikke langt herfra, men etterpå når hun ikke kom hit så sluttet jeg også å gå [ler]. Men om vi møtes på veien så snakker vi, men vi har sluttet å treffes.

Erfaringene Zahra har fra barselgruppa er et godt eksempel på hvordan vennsapsrelasjoner kan oppstå på arenaer eller møteplasser som er spesielt tilrettelagt for personer som har noe til «felles» og visse «likheter». I dette tilfellet; jevnaldrende barn. Som deltaker i en barselgruppe vil man av naturlige grunner ha mye til felles med de andre i gruppa over en periode. Mye fordi alle i gruppa befinner seg i lignende livssituasjoner. Konseptet om likhet blir fremtredende. Alle deltakerne har fått barn omtrent på samme tid og i barselgruppa legges det vekt på at «foreldre skal støtte

hverandre og lære av hverandres erfaringer» (Freuchen, 2018). Det er ikke uvanlig at det oppstår vennskap blant deltakerne og flere ønsker å holde kontakten også i tiden etter permisjonen er over (Freuchen, 2018). Sitatet over synliggjør at Zahra over en periode prøvde å opprettholde kontakten og det «tette» vennskapet ved å jevnlig ta turer til venninnen. Men da venninnen ikke gjorde det samme tilbake – sluttet Zahra «også å gå». Kontakten de har i dag dreier seg kun om litt småprat når de tilfeldigvis møter på hverandre. Dette viser at gjensidighet er et viktig element for Zahra og noe hun verdsetter.

Brudd på tillit

Armelle: Jeg opplevde noe her i Norge som gjorde meg veldig skeptisk til alt, [...] jeg hadde en venninne på Universitetet og en gang kom hun til meg å sa hun hadde snakket til legen min om meg, også fortalte hun meg visse ting ... Det var veldig ubehagelig [...] så det har påvirket måten jeg åpner meg opp for folk, det er vanskelig.

I sitatet over forteller Armelle om en spesifikk hendelse som i ettertid har gjort henne skeptisk i møte med andre. Hun formidler en følelse av avmakt og sårbarhet, og sitatet er et eksempel på et dårlig vennskap hvor det har oppstått brudd på tillit. Armelle forklarer at det var en ubehagelig opplevelse som har gått utover hennes tillit til andre på et generelt nivå. Slik jeg ser det har hendelsen medført at Armelle har blitt mer reservert og at hun kvier seg for å åpne seg for det som potensielt kan være «nye» venner. Akkurat dette med å åpne seg, er noe Zahra håper at norske kvinner gjør mer av:

Zahra: Eneste håpet mitt er at norske kvinner åpner armene mer, for kvinner med utenlandsk bakgrunn. Så vi lettere kan integrere oss. Jeg føler meg faktisk mer norsk enn [land], jeg har bodd lengre i Norge enn i [land]. Selv om jeg ser kanskje utenlandsk ut og har aksent, føler jeg meg mer hjemme her i Norge.

Her forteller Zahra at til tross for at hun føler seg norsk opplever hun at hennes utenlandske utseende og aksent blir tolket som markører for annerledeshet som forhindrer henne fra å føle seg inkludert. Til tross for at hun føler på en sterkere tilhørighet til Norge enn til hjemlandet.

Manglende gjensidighet

Leyla: Jeg hadde en venninne i [land] [...] Jeg hjalp henne hele tiden og derfor var det en forventning for meg, det skapte en forventning, okei hun er venninnen min; hvis jeg trenger hjelp så kan hun hjelpe meg. Så skjedde det noe med meg, to ganger ba jeg henne om hjelp, hun sa nei, vet du hva jeg kan ikke gjøre det. Også tenkte jeg okei, jeg snakket med meg selv, jeg sa okei, du må ikke forvente ting av andre [...] Men etterhvert tenkte jeg nei det er ikke sånn jeg vil leve livet mitt, fordi vi har vært venner sammen, jeg hjalp henne flere og flere ganger [...] Jeg sluttet med henne for tre år siden. Hun prøvde seg så mye, tre, fire ganger. Så jeg sa nei. Jeg vil ikke. Jeg er veldig fornøyd med den beslutningen. [...] Og jeg kom aldri tilbake med henne, men jeg ser at andre gjør det.

I utdraget over forteller Leyla om en venninne hun ikke lengre har kontakt med – etter at hun selv gikk aktivt inn for å avslutte vennskapet. Jeg merker meg at Leyla gjennomgående i sitatet legger vekt på alle gangene hun stilte opp for og hjalp venninnen. Noe som hun selv sier at «skapte en forventning» - om at det var noe hun kunne forvente seg i retur. Leyla problematiserer at denne gjensidigheten i form av hjelp ikke ble gjengjeldt, og det kan forstås at hun anså det som en utfordring å skulle opprettholde vennskapet utover dette. I lys av Putnam (2000) forstås dette som brudd

på normen om gjensidighet. Ifølge Leyla kan det forstås at en ekte venn er en som er tilgjengelig, en som hjelper – gjensidig hjelp og støtte er det som symboliserer et godt vennskap ifølge Leyla. Måten Leyla håndterte situasjonen på, ved å bryte kontakten helt, viser at gjensidighet var et bærende element for vennsapsrelasjonen. Zahra formulerer seg lignende ved å si:

Zahra: Jeg har flere typer venninner, jeg har noen som selv om du snakker til dem så hører de ikke, de er mer opptatt av sine ting å fortelle deg, så jeg føler en sånn vegg, ensidig, at jeg bare må være lytter.

I sitatet over uttrykker Zahra en irritasjon over de vennsapsrelasjoner der det foreligger skjevheter i kommunikasjonen. Utsagnet «jeg føler en sånn vegg, ensidig» kan leses som en metafor hvor på «veggen» kan tolkes å være den eller de venninne som bare snakker om seg selv. Både Zahra og Leyla har kjent på følelsen av fraværende gjensidighet i vennskap, noe som påvirker vennsapsrelasjonene i negativ forstand – til å være av liten verdi eller ta slutt.

5.2.3 Det fraværende vennskapet

I denne delen undersøker jeg hva som kjennetegner kvinnenes opplevelser som fører til fravær av vennskap, med den hensikt å kaste lys på underliggende årsaker ved samfunnsstrukturen. Kvinnene snakker blant annet om ekskludering på arbeidsplassen og Universitetet, og deler tanker om integrering.

Ekskludering og integrering

Armelle har fullført en mastergrad på UiO og under samtalen ga hun uttrykk for at hun trivdes med å bo i Oslo mens hun var student, men at hun hadde noen ubehagelige opplevelser i skolesammenheng:

Armelle: Men for eksempel på Universitetet så måtte vi ha sånne studiegrupper, så vi ble delt inn i grupper da, og alle de norske gikk ut av gruppa og formet sin egen gruppe [ler] så vi sa i fra til Professoren og han sa: Som jeg har sagt til dere, det er litt typisk nordmenn å gjøre sånn. Så det var litt sånn ja ...

Armelle forstås her som kritisk og undrende til oppførselen av sine medstudenter men også til måten professoren håndterte situasjonen på. Eksempelet som Armelle viser til kan forstås som rasisme og blir av professoren hennes «forsvart» ved at han ufarliggjør situasjonen og betegner hendelsen som et resultat av «typisk norsk» væremåte. Implisitt kan det tolkes at han sier «det er typisk norsk å være rasist». På denne måten etablerer professoren et større «skille» mellom «de utenlandske studentene» og «de norske» snarere enn å gripe inn for å prøve å forbedre og endre situasjonen. I dette eksemplet medfører holdningene blant de norske studentene og professoren at Armelle holdes utenfor, noe som igjen begrenser hennes muligheter for å danne vennskap. Zahra forteller også om opplevelsen av å bli ekskludert:

Zahra: Jeg føler jeg ikke er en del av gruppa ..., eller.. at jeg ikke er så godtatt her og på lang sikt – det sliter. Derfor er det mange med innvandrerbakgrunn som blir syke og uføre, det psykiske tar knekken på deg til slutt. Fordi jeg slet også på arbeidsplassen, jeg følte meg ikke så inkludert, jeg hørte kollegaer i bakgrunn som lagde samlinger hos seg som ikke inviterte meg, selv om vi hadde det veldig hyggelig sammen. Så jeg tenkte hvorfor? For jeg er ikke religiøs eller skeptisk til hvis man fester, har det gøy eller drikker vin – jeg har ikke noe imot det, jeg gjør det selv. Jeg er veldig åpen, ikke så firkantet [...] Men jeg føler jeg aldri blir godtatt.

Sitatet kan forstås som en kommentar til samfunnet som helhet, hvor «gruppa» symboliserer majoritetsbefolkningen. Opplevelsen hennes av å bli ekskludert på arbeidsplassen kobles opp mot hennes migrasjonsbakgrunn og Zahra gir uttrykk for at hennes kollegaer besitter stereotype forestillinger om innvandrere som igjen fører til at hun holdes utenfor. Armelle løfter frem at integrering bør handle om gjensidig forståelse:

Armelle: I Norge er det veldig mye snakk om integrering, men [...] det er mer i teorien enn i praksis [...] når du integrerer noen, så integrerer du også deg selv inn i min utenlandske bakgrunn [...] Mange norske ser på utlendinger som veldig inkompetente [...] det som er ukomfortabelt er når de konsentrerer oppmerksomheten rundt det faktum at du ikke er norsk. Heller enn å være oppmerksom på at du ikke er det; men at du gjør ditt beste for å integrere deg inn i systemet, og at de også burde integrere seg i den forskjellen, det gapet. [...] at når man snakker, ikke si «hæ, hun snakker veldig dårlig norsk, hun er ikke god i norsk».. så det er en ting de bør prøve, de bør prøve å lette på trykket, myke opp den harde linja. Det er ikke alle, nordmenn, ikke hele samfunnet, men jeg snakker om opplevelsene mine og kanskje andre føler det samme.

Innledningsvis i sitatet viser Armelle til den stadig pågående debatten rundt innvandring og integrasjon i Norge, før hun understreker at «det er mer i teorien enn i praksis». En måte å lese dette på er at hun opplever tilnærmingen til integrering som «hyklersk» hvorpå det blir med «bare snakk» uten at hun opplever noen nevneverdige endringer i samfunnet. Armelle setter krav til nordmenn og viser til at integrering bør være en toveisprosess der ansvaret er delt mellom både majoritet- og minoritetsbefolkningen. Toveisprosessen vil ifølge Armelle dekke «gapet» og hun etterspør en mykere og mer forståelsesfull samhandlingsnorm der fokuset ikke dreier seg om språklige feil og mangler og «det faktum at man ikke er norsk». I samtalen med Maryam kommer det frem at hun opplever et kulturelt gap, ikke bare mellom seg selv og samfunnet som helhet, men også mellom henne og barna:

Maryam: Jeg føler at det er en stor kulturforskjell mellom meg og barna mine. Jeg prøvde det beste jeg kunne, for å lære kulturen her, for at ikke barna skal skamme seg over mine handlinger. Men jeg ser forskjellen fortsatt, men hvis jeg var inkludert i det norske samfunn, hadde det vært bedre [...] når jeg ser at norske mødre er engasjerte i livet til barna sine, da føler jeg, det er litt vondt for meg, jeg er ikke sjalu men det er sånn misunnelse. Jeg elsker min datter, hun elsker meg, men vi forstår hverandre ikke. Det er veldig tungt. Hun sa hun vurderte å flytte til et annet land. Jeg sa at å flytte er veldig vanskelig, hun sa «nei, mamma det er din feil, jeg tror ikke det blir vanskelig hvis jeg flytter til Spania eller USA» Jeg sa jeg har opplevd det, det er ikke så lett, med språk, kultur og hun sa «nei hvor mange norske venner har du mamma?» Jeg sa jeg vet hva du snakker om.. Jeg har ingen norske venner, men det er ikke fordi jeg ikke villet eller ønsket, det er fordi samfunnet ikke aksepterer meg. Men jeg tror ikke hun forstår. [...] Jeg er redd faktisk, for at hun flytter til et annet land og opplever akkurat som jeg har opplevd.

Det er vonde og vanskelige følelser Maryam uttrykker i sitatet over og det er tydelig at hun føler på utenforskap her i Norge som forsterkes ytterligere av forskjellen hun opplever mellom seg og sine egne barn. En måte å lese sitatet på er hvordan det belyser flerfoldige sider av integrasjon – som ikke bare omhandler samfunnsdeltakelse, jobb, arbeidsliv, utdanning og idrett, men at det i stor grad også handler om vennskap, kontakt og relasjoner.

5.3 Vennskap på tvers av generasjoner

I dette delkapitlet utforsker jeg kvinnenenes erfaringer fra vennskap med personer langt eldre enn dem selv. Kvinnene forteller om at de blir «passet på», har en «norsk mor» at de kan «lære mye» av noen med «mye erfaring».

Kunnskapsrik etter levd liv

I samtalen med Leyla kom det frem at hun alltid har følt på en bedre kontakt med de som er eldre henne, og slik jeg forsto Leyla har dette sammenheng med at hun i barndommen følte på et savn etter oppmerksomhet fra foreldrene.

Leyla: Her i Norge, har jeg en venninne [...] hun er gammel. Ikke gammel men eldre [ler]. Hun er 70 år, men selv om hun er syk er hun veldig positiv, hun ler hele tiden, vi snakker sammen. Hun har mange ting som jeg kan lære av henne. Det forholdet har veldig verdi for meg, hun stoler på meg og snakker med meg, deler erfaringer med meg. Selv om vi besøker hverandre veldig sjelden, for hun er veldig opptatt. Men jeg gleder meg veldig mye når hun vil komme, da blir jeg veldig glad, vi har masse å snakke om sammen [...] norsk mor, jeg kan kalle henne norsk mor.

I dette sitatet snakker Leyla om sin «norske mor» som hun har et nært bånd til, enda de ikke ses så ofte. Venninnen fremstilles som kunnskapsrik i form av «levd liv». På spørsmålet om hva de to pleier å gjøre når de er sammen svarer Leyla:

Leyla: Sitter og drikker kaffe og spiser kake. Så hun snakker veldig sterkt med meg, du må gjøre sånn og sånn; «det er så synd, du var veldig flink i norsk, du kom i gang – du må ikke miste det, du må begynne i jobb!» Jeg snakker noen ganger om mine problemer, men jeg ønsker ikke å snakke så mye om problemene mine, vi tuller og hun er veldig god.

Det kan virke som at Leyla setter spesielt pris på vennskapet mellom de to fordi hun opplever en god balansegang mellom det alvorlige og det lette. Leyla sin «norske mor» sprer glede i form av positivitet og latter i tillegg til å være en god samtalepartner. Vennskapet oppleves som sterkt og nært med et grunnlag basert på tillit og gjensidighet.

«Datteren» og «reservemammaen»

Også Zahra oppgir i likhet med Leyla at hun har et vennskap med en som er mye eldre enn henne selv.

Zahra: Jeg er besøksvenn [...] Hos en eldre dame [...] hun er en fantastisk kvinne jeg har vært hennes besøksvenn i fire år og nå kaller hun meg for sin datter, og jeg sier hun er min reservemamma [ler] Hun sender ofte meldinger og jeg besøker henne annenhver uke, så vi har, jeg kjøper gave eller blomster når hun har bursdag, og hun kjøper blomster eller gave når jeg har bursdag [...] Hun inviterte meg hjem til seg på bursdagen sin og serverte meg kake og kaffe [...] hun fylte 70 år i fjor og hun sier at hun har blitt mye bedre for hun slet med angst, og det gir meg så mye glede hver gang jeg treffer henne. Hun ser bedre ut og er bedre, hun sier de samtalen hun har hatt med meg har hjulpet mye. Fordi jeg er en som snakker og hun også og åpner meg, så hun også klarte å åpne seg. Så hun sier jeg har også hjulpet henne på veien og er veldig takknemlig [...] jeg skal holde kontakten med henne.

Det å møtes over kaffe og kake ser ut til å være et fellestrekk i samtale med både Leyla og Zahra. Gjensidighet som i besøk, oppfølging og kontakt ser ut til å være viktig.

Min norske mor

I samtale med Camila kom det frem at hun opplever språket som en av de største barrierene for kommunikasjon og bygging av relasjoner her i Norge. På tross av dette har hun et sterkt bånd med det hun omtaler som sin «norske mor».

Camila: Jeg har en norsk dame [...] som jeg bodde hos i begynnelsen og vi er veldig gode venner, dypere, på grunn av at hun passet på meg i begynnelsen [...] jeg er så takknemlig for å ha henne i livet mitt, så takknemlig for en norsk venninne, jeg sier ofte at hun er min norske mor [...] vi reiste sammen til [hjemlandet] mitt en gang også.

Camila presenterer henne som en veldig nær venn og forteller at vennskapet går «dypere». Hun har tidligere gitt uttrykk for at språket er en utfordring i vennskapelige relasjoner. Fordi relasjonen mellom de to går helt tilbake til da Camila først kom til Norge

for om lag 30 år siden har deres vennskap blitt bygd på en gjensidig forståelse som innebærer annet et språk. De to har funnet hverandre gjennom andre former for kommunikasjon som ikke innebærer språk.

5.4 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gjort rede for prosessene rundt dannelse av vennskap og sett på deres vennskap med jevnaldrende; både gode, dårlige og fraværende før jeg avslutningsvis kastet lys på deres vennsapsrelasjoner til eldre norske kvinner.

Kvinnene snakker om nordmenn de ikke kjenner som kalde, i motsetning til i hjemlandet hvor folk er åpne og varme. Terskelen for å bli kjent med andre mennesker i hjemlandet er lavere enn her i Norge. Flere av kvinnene trekker frem kollektiv transport som en arena for etablering av vennskap i hjemlandet. Dette oppleves som et forsøk på å formidle kontrasten til Norge. Alle venner har på et tidspunkt vært fremmede, men veien fra fremmede til venner syntes å være lengre i Norge enn i landene kvinnene kommer fra.

Gode vennskap kjennetegnes av høy grad av annerkjennelse mellom de involverte og at det er god balanse mellom å gi og ta i relasjonen. Gjensidighet og tillit er også viktige elementer. Erfaringer knyttet til negative opplevelser dreier seg hovedsakelig om manglende gjensidighet og brudd på tillit. Fravær av vennskap bunner i utestengelse, strenge sosiale krav og sviktende integrering. Kvinnenes vennskap til eldre norske kvinner kjennetegnes av at de er tilgjengelige for hverandre, gjensidighet i form av besøk, oppfølging og kontakt ser ut til å være viktig.

Vennskap er knyttet til integrering – integrering handler ikke bare om samfunnsdeltakelse, om jobb, arbeidsliv, utdanning og idrett. Det handler om vennskap, om kontakt og relasjoner også ifølge kvinnene.

6 Avslutning

Hensikten med denne masteroppgaven har vært belyse betydningen av vennskap og fellesskap for kvinner med migrasjonsbakgrunn. Jeg har stilt hovedspørsmålet: *Hvilke erfaringer med, og perspektiver på, vennskap og fellesskap har kvinner med migrasjonsbakgrunn i Norge?* Denne problemstillingen har blitt utforsket i to analysekapitler, med tilhørende forskningsspørsmål, gjennom en kontekstuell tilnærming har fellesskap blitt undersøkt i lys av tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap og vennskap gjennom en tilnærming inspirert av Granovetter (1973). I arbeidet med denne avhandlingen har jeg oppdaget aspekter ved kvinnenenes erfaringer om vennskap og fellesskap som var jeg fant overraskende. I det følgende vil jeg trekke frem hovedfunn og se de i lys av tidligere forskning og teori.

6.1 Konklusjon

IKG var ikke en tilfredsstillende arena for å danne nære vennskap og sterke bånd

Et av hovedfunnene fra studien viser at IKG ikke var en tilfredsstillende arena for å danne nære vennskap og sterke bånd. I forkant av studien så jeg for meg at IKG ville være en mer sentral og viktigere arena for nære vennskap enn det som faktisk var tilfellet. Tidligere forskning viste tendenser til at slike grupper spilte en viktig rolle for integrasjon og dannelse av vennskap (Ingebretsen et al. 2015). I motsetning til dette konkluderes det i denne studien med at vennskap dannet gjennom IKG dreier seg om svake bånd. Videre viste det seg at kvinnenenes deltakelse i IKG var løstrevet fra deres hverdagsliv – i form av at kvinnene ikke oppgir at de møter andre deltakere utenfor gruppa. Dersom kvinnene sto ovenfor problemer eller utfordringer henvendte de seg ikke til andre deltakere. Deres sterke bånd og nære vennskap har blitt dannet utenfor IKG. Likevel viser det seg at IKG er en arena hvor deltakelse fører til økt sosial kapital, spesielt i form av det som kan betegnes som bridging kapital – ved at de får tilgang til informasjon og utstrakte nettverk de ikke ville hatt tilgang til på egenhånd. Følgelig kan det antydes at til tross for at IKG ikke møter forventningene til kvinnene når det kommer til det å knytte sterke bånd med andre deltakere, så er de fleste deltakerne glade og positive for at de i hvert fall har noen å møte, snakke med og hilse på. Med tanke på at IKG og lignende treffsteder har som mål å legge til rette for internasjonale kvinnefellesskap, oppleves det motstridende at flere deltakere formidler at fellesskapsfølelsen ikke er så sterk – og at de føler seg ensomme på hver sin kant – til tross for deltakelsen på IKG. Likevel er det flere av kvinnene som synes å dele de samme forståelsene og forventningene til hva det er som skal være både bra og nyttig med IKG.

Sterke bånd og nære vennskap med eldre norske kvinner

Dette var noe uventet da jeg hadde forventninger som skilte seg fra dette, ettersom jeg antok at det var vanligere med vennskap og sterke bånd med kvinner på samme alder. Jeg så ikke for meg at de nærmeste båndene ville være med eldre norske kvinner. På den måten var disse nære båndene ikke basert på «likhet», men forskjell i både alder og etnisitet. En annen forståelse av dette er at vennskapene de har med eldre norske kvinner baserer seg på en annen form for «likhet» – der de anerkjenner hverandre og er

tilgjengelige for hverandre (Gullestad 1992). I tillegg har de eldre kvinnene tilført dimensjoner av vennskap gjennom tillit og gjensidighet som kvinnene verdsatte.

Dårlige vennskap og svake relasjonene måles opp mot eksisterende og tidligere nære bånd

Noe som fremkom under intervjuene var at svake relasjoner eller svake bånd ble sammenlignet og målt opp mot det gode vennskapet eller sterke bånd. Disse «svake relasjonene» var ikke basert på et utilgjengelig ideal om vennskap, men kunne sammenlignes med de sterke båndene de har, eller har hatt tidligere. Deres tidligere og nåværende sterke bånd ble også målt opp mot relasjonene de danner i IKG. Når kvinnene virker å være skuffet over svake bånd til kvinner på deres egen alder, spesielt norske kvinner, så blir disse «svake båndene» implisitt sammenlignet med de sterke båndene de har til eldre norske kvinner. Når kvinnene opplever tillit og gjensidighet i sine relasjoner til disse eldre kvinnene, følger det beskrivelser av mangel på den samme gjensidighet på nærheten til kvinner rundt deres egen alder. Brudd på gjensidighet og tillit har medført at vennskap har blitt avsluttet, eller fått redusert verdi.

6.2 Oppgavens begrensninger og forslag til videre forskning

Begrensninger

Min studie baserer seg på kvalitative forskningsintervjuer, men for å kunne gi et mer helhetlig bilde av IKG ville det vært relevant å gjennomføre observasjoner. Etterfulgt av intervjuer, er deltakende observasjon den mest brukte metoden innenfor kvalitative tilnærminger (Thagaard 2018). Deltakende observasjon blir også kalt feltarbeid, og er spesielt godt egnet for å studere forhold mellom individ og omgivelser. Med en slik tilnærming kunne jeg observert hvordan kvinnene forholdt seg til hverandre og andre deltakere i den Internasjonale Kvinnegruppa. Spesielt interessant og hensiktsmessig tror jeg det ville vært å observere både før, under og etter treffkveldene, med et mål om å oppdrive mer nyansert empiri. Hvem kommer sammen? Hvordan organiserer de seg når de kommer inn? Hvor setter de seg; med hvem? Et overordnet mål med observasjon er i følge Thagaard (2018, 69) å utvikle en forståelse av hvilken betydning handlingene har i sosiale situasjoner. Deltakende observasjon kunne gitt meg innsikt i dynamikken kvinnene imellom på den Internasjonale Kvinnegruppa, samt synliggjort forestillinger av fellesskap og muligens hvordan vennskap formes og utvikles gjennom kvinnegruppa som arena. En kombinasjon av deltakende observasjon og intervjuer er vanlig og ville i lys av mitt prosjekt også vært egnet.

I utgangspunktet ønsket jeg at informantene mine skulle ha flyktningbakgrunn, slik at de ville ha mest mulig lik migrasjonsbakgrunn. Imidlertid viste det seg at flere av kvinnene, som ville delta, ønsket å delta til tross for at de ikke hadde flyktningbakgrunn. For meg har det vært svært viktig at deltakelse i prosjektet skulle være fullstendig frivillig for kvinnene og jeg anså derfor deres ønske om å stille til intervju som viktigere enn at de måtte ha flyktningbakgrunn. I tillegg ville de være forent gjennom deres deltakelse i kvinnegruppa.

Forslag til videre forskning

En underliggende mekanisme ved tiltak som fremmer internasjonale kvinnefellesskap er at kvinnene som deltar blir plassert i en sosial kategori. I dette tilfellet i kategorien «kvinne med innvandrerbakgrunn». Dette er problematisk fordi det til enhver «kategori»

vil knyttes visse forståelser til hvilke kjennetegn som representerer den gitte kategorien (Ihle, 2008). IKG og lignende møteplasser viser at det er en tydelig forestilling om at kvinner med innvandrerbakgrunn i Norge «trenger hverandre». Kvinnene blir satt i samme bås. De ulike treffstedene opprettes etter beste mening og baserer seg på det velkjente prinsippet om at «like barn leker best». Kvinnene jeg snakket med var slett ikke så «like». De kom fra flere ulike land og befant seg i veldig forskjellige livssituasjoner. Aldersspennet mellom dem var relativt stort, hvorav den yngste jeg pratet med var ca. 35 år og den eldste var over 60 år. Mens noen kom til Norge med status som flyktning, kom andre på grunn av ekteskap, familiegjenforening eller utdanning. De fleste bor alene, mens noen har barn og/eller mann som de bor med.

Jeg vil legge til at dette ikke er ment som ren kritikk av tiltakene, men snarere som et bidrag og oppfordring til å tenke kritisk på opplegget og organiseringen av grupper og samlingspunkter som IKG. Er det mulig å gjøre endringer på beskrivelser og format for å unngå urealistiske forventninger om fellesskap og økt tilgang til ressurser?

Til slutt, arbeidet med denne oppgaven har vært preget av covid-19. Ettersom jeg har jobbet med materialet i denne perioden, har jeg tenkt mye på kvinnene spesielt ettersom flere av de hadde IKG som eneste «faste» aktivitet. Fremtidige studier kan ta sikte på å undersøke hvordan covid-19 har påvirket kvinnene, i form av at mange mistet en sosial plattform. Spesielt ettersom jeg vet flere av de hadde store psykiske plager og påkjenninger allerede i tiden før covid-19. Eventuelt undersøke hvordan ulike kvinnetiltak tilpasset seg situasjonen. Som det kom frem hadde en av informantene mine erfaring fra et lignende kvinnetiltak, hun synliggjorde at opplevelsene hennes derfra ikke var positive og jeg anser det som hensiktsmessig for fremtidig forskning å etterstrebe et mer nyansert bilde av slike tiltak. Hvorpå forskningsmaterialet kan baseres på kvinner som tidligere har deltatt i kvinnefellesskap, men som av ulike grunner har besluttet å ikke lengre delta. Dette vil i større grad synliggjøre utfordringer slike tiltak står ovenfor.

Referanser

- Alcalay, R. (1983). Health and social support networks: A case for improving interpersonal communication. *Social Networks*, 5(1), 71-88.
- Barnes, J. A. (1954). Class and committees in a Norwegian island parish. *Human relations*, 7(1), 39-58.
- Brochmann, G. & Rogstad, J. (2004). På sidelinjen? Vilkår for deltakelse i politikk og organisasjonsliv i Norge. I: *Föreningsliv, makt och integration. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningens forskningsprogram. Ds*, 49.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5. utg.). Oslo Gyldendal
- Djundeva, M. & Ellwardt, L. (2019). Social support networks and loneliness of Polish migrants in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-20.
- Freuchen, M. (2018, 11.09.18). Barselgrupper: - Foreldrene selv er viktigste ressurs. Hentet 24.03.20 2020 fra <https://familieklubben.no/spedbarn/barselgrupper-foreldrene-selv-er-viktigste-ressurs/536>
- Fyrand, L. (2005). *Sosialt Nettverk, Teori og Praksis*. Oslo Universitetsforlaget.
- Granovetter, M. S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380. Hentet fra <http://www.jstor.org/stable/2776392>
- Gullestad, M. (1992). Hvorfor er det så viktig å "passe sammen"? : en teori om norske flerkulturelle forutsetninger for forståelse, kontakt og samarbeid. I L. Fyrland (Red.), *Perspektiver på sosialt nettverk* (s. s. 114-129). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagelund, A. & Loga, J. (2009). *Frivillighet, innvandring, integrasjon: en kunnskapsoversikt*.
- Hvinden, B. & Gissing, R. (2005). Sosial kapital. *Innstilling fra et utredningsutvalg oppnevnt av Norges Forskningsråd*. Oslo: Norges forskningsråd.

- Haaland, H. & Wallevik, H. (2016). Frivillig sektor som inngangsport til det norske. I B. E. Johansen (Red.), *På vandring og på flukt. Migrasjon i et historisk perspektiv.* (s. s. 183-207). Oslo Cappelen Damm Akademisk
- Ihle, R. (2008). *Søkelys - Perspektiver på arbeid med etniske minoriteter i velferdstjenestene.* Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Ingebretsen, R., Thorsen, K. & Myrvagn, V. H. (2015). *Livsmot og mismot blant eldre kvinner med innvandrerbakgrunn.* Tønsberg Aldring og Helse
- Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W. & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? : nyttige verktøy i kvalitativ analyse.* Oslo: Universitetsforl.
- Kaya, M. S., Høgmo, A. & Fauske, H. (2010). *Integrasjon og Mangfold - utfordringer for sosialarbeideren* (bd. 1)Cappelen Akademisk
- Kindler, M., Ratcheva, V. & Piechowska, M. (2015). Social networks, social capital and migrant integration at local level. European literature review. *Institute For Research Into Superdiversity.*
- Kristensen, G. K. & Ravn, M. N. (2015). The voices heard and the voices silenced: Recruitment processes in qualitative interview studies. *Qualitative Research, 15(6), 722-737.*
- Kulturdepartementet. (2018). *Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig – Den statlege frivilligheitspolitikken* (Meld. St. 18 (2018 – 2019)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-10-20182019/id2621384/?ch=1>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (bd. 3). Oslo Gyldendal Akademisk.
- Nortvedt, L., Lohne, V., Kumar, B. N. & Hansen, H. P. (2016). A lonely life—A qualitative study of immigrant women on long-term sick leave in Norway. *International journal of nursing studies, 54, 54-64.*
- Odden, G. (2018). *Internasjonal migrasjon : en samfunnsvitenskapelig innføring.* Bergen: Fagbokforl.

- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community* Simon and schuster.
- Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century the 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian political studies*, 30(2), 137-174.
- Rapley, T. (2008). *Doing conversation, discourse and document analysis* Sage.
- Schiefloe, P. M. (1992). Sosiale Nettverk IL. Fyrland (Red.), *Perspektiver på sosialt nettverk* (s. s. 17-48). Oslo Universitetsforlaget
- Schiefloe, P. M. (2003). *Mennesker og samfunn : innføring i sosiologisk forståelse*. Bergen: Fagbokforl.
- Son, J. & Lin, N. (2008). Social capital and civic action: A network-based approach. *Social Science Research*, 37(1), 330-349.
- SSB. (2019). Innvandring Hentet 28.11.19 fra <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder* (5. utg. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2018). *Hva er fellesskap?* . Oslo: Universitetsforlaget
- Vrålstad, S. & Wiggen, K. S. (2017). *Levekår blant innvandrere i Norge 2016*. Oslo - Kongsvinger Statistisk Sentralbyrå. Hentet fra https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/309211
- Wikander, L. (2017). Ny modell for integrering: Når søsterskap blir business. *TARA*(Issue), s. 4. Hentet fra file:///Users/bruker/Downloads/TARA-SiB-okt_2017.pdf
- Wollebæk, D. & Selle, P. (2002). *Det nye organisasjonssamfunnet: demokrati i omforming* Fagbokforl.

Wollebæk, D. & Strømsnes, K. (2008). Voluntary associations, trust, and civic engagement: A multilevel approach. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 37(2), 249-263.

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide:

Bakgrunn

- Kan du fortelle litt om deg selv?
 - Hvor lenge har du vært i Norge?
 - Hvilket land kommer du fra?
- Nå er du i _____ kommune, hvordan havnet du her?

Kvinnegruppa

- Kan du fortelle meg om hvordan du hørte om kvinnegruppa?
 - Når?
 - Gjennom hvem?
- Hvordan ble du med? (Hvordan ble du involvert i det de gjør?)
- Hva virket spennende?
 - Hva gjorde at du kom på arrangementer/begynte å delta?
- Kan du fortelle litt om hva dere gjør i kvinnegruppa?
 - Hva snakker dere om?
 - [frivillig organisasjon] var og snakket om kvinnehelse
 - [navn på FB-arrangement]
 - [navn op FB-arrangement]
 - Hvordan var disse kveldene?
- Hva liker du best at dere gjør på kvinnegruppa? Hvorfor?
 - Aktiviteter?
 - Lager mat?
 - Hvem lager mat?
 - Hva lager dere?
- Hva liker du med kvinnegruppa?
 - Hvorfor?

Dagligliv

- Kan du beskrive en vanlig dag for deg?
 - Morgenrutiner

- Når/hva måltider
 - Samtaler, møter med andre personer
 - Gjøremål i huset / utenfor huset
 - Klokken åtte, klokken ni, klokken ti, fortell
 - Hva gjør du?
 - Hvem er du med?
 - Skole/jobb/hjemmeværende?
- Kan du beskrive en vanlig dag for deg i hjemlandet ditt?
 - Morgenrutiner
 - Når/hva måltider
 - Samtaler, møter med andre personer
 - Gjøremål i huset / utenfor huset
 - Klokken åtte, klokken ni, klokken ti, fortell
 - Skole/jobb/hjemmeværende?

Vennskap

- Hvordan/hvilken type person er din beste venn?
 - Hvordan møttes dere?
 - Hva pleier dere å gjøre sammen?
 - Hvor ofte ses dere?
 - Hvor ofte snakker dere sammen?
 - Når snakket dere sammen sist?
 - Hva snakket dere om da?

Hvis beste venn er i Norge:

- *Hvilken type person er din beste venn i hjemlandet?*
 - *Hvorfor var dere venner?*
 - *Hva pleier dere å gjøre sammen?*
 - *Hva snakket dere om?*

Hvis beste venn er i hjemlandet:

- *Hvilken type person er din nærmeste venn i Norge?*
 - *Hvordan møttes dere?*
 - *Hvorfor er dere venner?*

- *Hva gjør dere?*
- *Sammenligne med hjemme?*

- Beskriv en kveld med venner i Norge?
 - Hva gjør dere?
 - Hvordan er det?
- Beskriv en kveld med venner i hjemlandet?
 - Hva gjør dere?
 - Hvordan er det?
- Hvordan beholder du vennskapet med de i hjemlandet?
 - Hva snakker dere om?
 - Hvordan er det?
- Er det forskjeller i hvordan man får seg venner i Norge og i hjemlandet ditt?
- Hvor er vennene dine fra?
- Beskriv en kveld med venner i Norge?
 - Hva gjør dere?
 - Hvordan er det?
- Beskriv en kveld med venner i hjemlandet?
 - Hva gjør dere?
 - Hvordan er det?

- Hvilken type personer går du til hvis du har problemer?

- Hvor tror du du er om 5år?
 - Hva gjør du?
 - Kvinnegruppa fortsatt?
 - Kontakt med?
 - Hvordan kan du nå det målet? / Den drømmen?

Da tror jeg at jeg har fått svar på alle mine spørsmål. Er det noe du vil nevne som du føler vi ikke har snakket om?

Tusen takk!

Vedlegg 2: Forespørsel om deltakelse:

Vil du delta i forskningsprosjektet

“Kvinner med flyktning bakgrunn i Norge – vennskap og fellesskap”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan kvinner med flyktning bakgrunn i Norge opplever det sosiale livet her. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet er å undersøke hvordan kvinner med flyktning bakgrunn i Norge opplever vennskap og fellesskap. Resultatene fra intervjuet vil bli anonymisert og brukt i forbindelse med min masteroppgave.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Forskningsprosjektet skrives av meg, Susann Andersen, i samarbeid med NTNU ved Pricilla Ringrose og Mari Haugaa Engh

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å snakke med deg fordi du har flyktningbakgrunn og er en deltaker ved [navn på tiltak]

Hva innebærer det for deg å delta?

- Hvis du ønsker å delta i prosjektet innebærer det at du deltar i et intervju. Det vil ta ca. 45 minutter
- Det vil bli tatt lydopptak av intervjuet, eventuelt notater
- Informasjonen om deg vil bli anonymisert

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- De som vil ha tilgang til informasjonen vil være meg, Susann Andersen og mine to veiledere: Pricilla Ringrose & Mari Haugaa Engh
- Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Lydopptak vil oppbevares på ekstern kryptert lagringsenhet. Ditt navn og andre opplysninger om deg vil bli anonymisert. Dette betyr at det ikke vil være mulig å gjenkjenne verken deltakere i studien eller tredjepersoner i publikasjoner.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.juni 2021, hvorpå personopplysninger vil bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Student Susann Andersen (tlf: 99427075),
epost: susann.andersen@hotmail.com
- Veileder Pricilla Ringrose (tlf: 90109994), epost: pricilla.ringrose@ntnu.no
- Veileder Mari Haugaa Engh (tlf: 41554894), epost: mari.h.engh@ntnu.no
- Personvernombud NTNU Thomas Helgesen (tlf: 93079038), epost:
Thomas.helgesen@ntnu.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost
(personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

(Forsker/veileder)

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Kvinner med flyktningbakgrunn i Norge – vennskap og fellesskap» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 15.juni 2021

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

